

OPINNÄYTETYÖ

www.humak.fi

OPINNÄYTETYÖ

**Monitaideproduktion luomisprosessi kohti Hel-
sinki Poetry Connectionin
lavarunousperformanssia**

Oireklubi 2011 & Annikin Runofestivaali 2013

www.humak.fi

OPINNÄYTETYÖ

Riina Heiskanen

www.humak.fi

OPINNÄYTETYÖ

Kulttuurituotannon ko. (240 op)
Arvioitavaksi jättämisaika 12 / 2013

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Riina Heiskanen	Sivumäärä 49 ja 10 liitesivua
Työn nimi Monitaideproduktion luomisprosessi kohti Helsinki Poetry Connectionin lavarunousperformanssia. <i>Oireklubi 2011 ja Annikin Runofestivaali 2013.</i>	
Ohjaava(t) opettaja(t) Minna Hautio, Oona Tikkaaja	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Riikka Heinonen	
Tiivistelmä <p>Opinnäytteen aiheena on monitaideproduktion luomisprosessi kohti Helsinki Poetry Connectionin lavarunousperformanssia Oireklubille ja Annikin Runofestivaalien päätösclubille. Opinnäytteessä tarkastellaan vuosien 2008-2013 aikana syntyneen teoksen kehittymistä. Opinnäytetyön ja visuaalien tilaaja on Helsinki Poetry Connection runoilija ja kulttuurituottaja Riikka Heinonen.</p> <p>Taiteilijan ja tuottajan työnkuvat lähenevät toisiaan jatkuvasti. Taiteilijat työskentelevät prosessipainotteisesti ja tuottajat kehittävät omia taidekonsepteja. Näkökulmana on järjestelmällisen tuottajan työn voimistaminen taiteilijalle ominaisen intuitiivisen työskentelymetodin avulla. Tavoitteena oli kehittää kulttuurituottajan toimenkuvaa lisäämällä tietoa luovan prosessin vaiheista sekä intuitiivisesta työskentelystä ja flow-kokemuksesta. Tavoitteena oli myös monitaideproduktion kehittäminen toimivampaan suuntaan. Prosessissa pyrittiin vahvistamaan runollista kerrontaa, keventämään runokokonaisuuksien kuuntelemista sekä lisäämään lavarunouden lähestyttävyyttä visuaalien avulla. Pyrkimyksenä oli tehdä runouden monipuolisia käyttömahdollisuuksia tunnetummaksi, inspiroida kuuntelija entistä moniulotteisemmalle mielikuvitusmatkalle ja nostattaa tunnelmaa klubeilla.</p> <p>Tiedonhankinnan menetelmänä käytettiin haastattelua, kirjailijatapaamista, luennolle osallistumista, palavereja ja pitkäaikaista observointia taiteen tekijänä sekä ulkopuolisena havainnoijana. Intuitiivista työskentelymetodia sovellettiin erityisesti monitaideproduktion sisällöntuotannossa. Hanke eteni taiteen ehdoilla, eikä ollut rahoitus- tai aikataulusidonnainen. Analyysin apuna käytettiin muun muassa Kari Uusikylän (2012) teosta Luovuus kuuluu kaikille, Helsinki Poetry Connectionin Lava-antologiaa (2013) ja Mihail Csíkszentmihályin (2005) teosta Flow. Elämän virta. Tutkimuksia onnesta, siitä kun kaikki sujuu.</p> <p>Tutkimuksesta saatavaa tietoa ja johtopäätöksiä voivat hyödyntää kulttuurituottajat, taiteilijat sekä kaikki ne ihmiset, jotka työskentelevät luomisprosessien parissa. Tutkimuksen toiminnallisesta osuudesta, monitaideperformanssista, hyöttyy runoilija Riikka Heinonen, Helsinki Poetry Connection, Oireklubin ja Annikin Runofestivaalin päätösclubin yleisö, tapahtumajärjestäjät sekä kaupunkikulttuuri.</p> <p>Lavarunoustapahtumat kokoavat eri alojen edustajia urbaaneihin paikkoihin intiimeihin tapahtumiin. Monitaiteessa on kyse vuorovaikutuksen korostamisesta eri taiteilijaryhmien, tuottajien ja kuulijoiden välillä. Tutkimuksen pohjalta voidaan päätellä, että tietoisuuden lisääminen luovista prosesseista ja intuitiivisen työskentelymetodin soveltaminen kannattaa. Se auttaa kulttuurituottajaa tukemaan luovuutta työyhteisössä sekä ymmärtämään paremmin taiteilija-tuottajan kaksoisroolia ja haasteita.</p>	
Asiasanat Monitaide, lavarunous, luova prosessi, intuitiivinen työskentelymetodi, flow-kokemus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Riina Heiskanen	Number of Pages 49+10
Title The creation process of diverse art production towards Helsinki Poetry Connections stage poetry -performance at Oireclub and Annikkis Poetry Festival	
Supervisor(s) Minna Hautio, Oona Tikkaaja	
Subscriber and/or Mentor Riikka Heinonen	
Abstract <p>The subject of the thesis is the creation process of diverse art production towards Helsinki Poetry Connections stage poetry -performance at Oireclub and Annikki Poetry Festival. My object was to observe the progression of the artwork (2008-2013). The Subscriber of the thesis is Helsinki Poetry Connections poet and culture producer Riikka Heinonen.</p> <p>My aim was to develop culture producer job description by improving the knowledge about the creative process, intuitive method and flow experience. The job description of culture producer and artist are getting closer to each other in the art field. I was representing both roles in the process. My personal goal was to improve the art production. The objective in the process was to increase the approach, recognizability, interest, multidimensionality and popularity of the diverse accessibilities of stage poetry through the audiovisual experience. Raising the ambiance of the event was also an important goal.</p> <p>The methods used in the research were: interview, taking part in the author lecture, the longterm observation of the creation process and analysis based on systematically gathered information. Taking part in the poetry events such as Poetry Jam at Oireclub and Annikkis Poetry Festival as a visual artist, and observing Kiiski open -mic from audience, working together with the poet Heinonen and creating visuals for her needs were also important methods of gaining information. The intuitive -method was used in the process. Funding or timetable didn't define the direction of the process. To support the conclusions of my analysis I used literature such as Kari Uusikyläs (2012) Creativity belongs to everyone, Helsinki Poetry Connections Stage-anthology (2013) and Mihail Csikszentmihályis (2005) Flow.</p> <p>Culture producers, artists and all who are working with the creation process or creative productions can benefit from the information and conclusion of the research. Poet Heinonen, Helsinki Poetry Connection, audience of the Oireclub and Annikki Poetry Festival, event organizations and urban culture itself benefit from the diverse art -performance. Poetry events gather different art sectors representatives together to the intimate space. Diverse art is all about interaction between the different art scenes, producers and listeners. Based on the conclusions of the research I am convinced that the knowledge of the creative process, intuitive method and flow experience is highly recommended and improves creativity in the work community.</p>	
Keywords diverse art, stage poetry, creative process, intuitive method, flow experience	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
1.1 Tutkimusmenetelmät.....	6
1.2 Aineisto.....	8
2 KÄSITTEITÄ.....	10
2.1 Runouden esittämisen ja monitaiteen historia.....	10
2.2 Helsinki Poetry Connection ja Poetry Jamit Oireklubilla.....	11
2.3 Annikin Runofestivaalin päätösklubi.....	12
2.4 Luova prosessi ja -produktio.....	13
2.5 Flow-kokemus.....	14
2.6 Intuitio ja intuitiivinen työskentelymetodi.....	14
3 CASE: MONITAITEELLINEN PROJEKTI.....	16
3.1 Sisällöntuotanto: valokuvaus ja katutaide.....	17
3.2 Palaute ja riskikartoitus.....	20
4 LUOMISPROSESSIN VAIHEET JA TUKEMINEN.....	22
4.1 Kari Uusikylä: Graham Wallasin nelivaihemallin jalostus.....	22
4.2 Michael Mumford: luovan ja rutiininomaisen prosessin vertailu.....	25
4.3 Maria Peura: Luomisprosessin haasteet ja palkitsevuus.....	26
4.4 Mihail Csíkszentmihályi: flow-kokemus.....	27
4.5 Marjaana Lindeman: elämysperäinen, intuitiivinen ja rationaalinen ajattelu.....	31
4.6 Luovuuden tukeminen työyhteisössä ja kaksoisrooli.....	32
4.7 Yhteenveto luovan prosessin olennaisista tekijöistä.....	34
5 VASTAUKSET TUTKIMUSKYSYMYKSIIN.....	35
5.1 Luovan prosessin ymmärtäminen auttaa tukemaan luovuutta työyhteisössä...35	
5.2 Intuitio kulttuurituottajan apuvälineenä.....	38
5.3 Luovassa prosessissa tulisi tähdätä flow-kokemuksiin.....	40
6 KRIITTINEN ARVIO JA KEHITYSTOIMENPITEET.....	41
6.1 Yleistettävyyys ja luotettavuus.....	41
6.2 Kriittinen arvio.....	42
6.3 Kehitystoimenpiteet.....	44
LÄHTEET.....	47
LIITTEET.....	50

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tutkimuskohteena on Helsinki Poetry Connectionin lavarunoustapahtumiin Oireklubille ja Annikin Runofestivaaleille tuotetun monitaideproduktion luomisprosessi. Projektissa yhdistyvät eriytyvien suuntautumisopintojen syventävä perehtyminen visuaalisiin taiteisiin -opintokokonaisuus, kansainvälinen vaihto Melbournessa sekä produktion paikallinen toteutus Helsingissä. Monitaideproduktion luomisen aikana heittäydytään intuitiivisesti etenevään prosessiin, jossa teoksen annetaan kypsyä taiteen ehdoilla. Produktio ei ole lähtökohdiltaan aikataulusidonnainen tai riippuvainen rahoituksesta. Monitaiteellisen teoksemme kypsymisvaihe oli harvinaisen pitkä. Idea monitaiteesta syntyi jo vuonna 2008 runouden äänittämiskokeiluista sävellysten päälle ja jalostui monivaiheisen luomisprosessin kautta lavarunouteen sovitetuiksi visuaaleiksi vasta vuosina 2011-2013.

Toimin luomisprosessissa kaksoisroolissa; sekä taiteen tekijänä että tuottajana. Taiteilija rooliini kuuluu sisällöntuotanto; kuvakäsikirjoittaminen, valokuvaaminen, audiovisuaalisen teoksen sovittaminen ja tuottaminen runoilija Riikka Heinosen vaihtuviin lavarunouskokonaisuuksiin sekä VJ-performanssi lavarunoustapahtumissa. Kulttuurituottajan ominaisuuteni näyttäytyy alkuperäisen idean luomisessa ja kehittämisessä sekä projektisuunnitelmassa; työvaiheiden ja roolien erittelyssä, riskienhallinnassa, potentiaalisten yhteistyökumppaneiden, kohderyhmän, tapahtumien ja rahoittajien kartoituksessa.

Sanataiteeseen painottavan HPC:n ohjelmisto on jo ennestään monipuolinen, joten yhdistyksen toiminta ei ole varsinaisena kehityskohteena. Pyrin kuitenkin HPC:n tilaisuuksissa vahvistamaan Heinosen runollista kerrontaa, keventämään runokokonaisuuksien kuuntelemista sekä nostattamaan jo ennestään hyvää tunnelmaa klubeilla visuaalien avulla. Tutkimuksen tärkein kehittämistarve on kulttuurituottajan järjestelmällisen toimenkuvan voimistaminen taiteilijalle ominaisen intuitiivisen työskentelymetodin avuin. Taiteilijan ja kulttuurituottajan toimenkuvat lähenevät yhä enemmän toisiaan ja tuottaja työskentelee mielikuviin ja intuitioon pohjaavien taiteilijoiden kanssa. Tavoitteena on tiedon lisääminen luovien yksilöiden luomisprosessin vaiheista. Tavoitteena on paitsi parantaa yhteistyötä, myös auttaa kulttuurituottajaa hahmottamaan selkeämmin tuottaja-taiteilija roolia ja niitä haasteita joita kaksoisrooliin kuuluu.

Perehdytän lukijan aluksi runouden esittämisen ja monitaiteen historiaan, Helsinki Poetry Connectionin toimintaan, Oireklubin Poetry Jameihin, Annikin Runofestivaalin päätösklubiin sekä flow-kokemukseen, intuitioon ja luovaan prosessiin. Seuraavaksi kuvaan monitaideproduktion etenemisen sisällöntuotantoon, palautteeseen ja riskikartoitukseen painottaen. Vastaan tutkimuskysymyksiin, miksi kulttuurituottajan tulisi ymmärtää luovaan prosessiin liittyviä vaiheita, kannattaisi hyödyntää intuitiotaan luovassa prosessissa ja tukea flow-kokemuksen mahdollistamista? Arvioin lopuksi opinäytteeni luotettavuutta ja yleistettävyyttä kriittisesti ja määritän kehitystoimenpiteet. Vaikka raha ei projektissamme liikkunutkaan, otan huomioon monitaiteen rahoituksen nykytilan ja pohdin, miksi projektiamme kannattaisi tulevaisuudessa pyrkiä rahoittamaan.

1.1 Tutkimusmenetelmät

Kyseessä on kehitystyö. Toimintaa pyritään muuttamaan toimivampaan suuntaan samalla, kun sitä tutkitaan (Salo-Gunst, Vilkkö-Riihelä 1996). Taiteellisen luomisprosessin havainnointi vuosina 2008-2013 sekä osallistuminen Helsinki Poetry Connectionin tilaisuuksiin ja esitysten tuottaminen Poetry Jameihin Oireklubille ja Telakalle vuosina 2011-2013 on tärkein tiedonhankintamenetelmä. Kenttätutkimukselle ominaisesti performanssia tarkastellaan luonnollisissa olosuhteissa Helsinki Poetry Connectionin tapahtumissa havainnoimalla produktiota sekä haastatteleamalla yleisöä. Kenttätutkimus tarjoaa luotettavampaa ja objektiivisempaa tietoa kuin arkihavainnot, mutta tulosten yleistettävyys riippuu otoksen edustavuudesta (mt., 1996, 20). HPC:n tapahtumien yleisö edustaa monitaiteesta, lavarunoudesta sekä alakulttuureista kiinnostunutta ryhmittymää ja runoilija Heinonen lisäksi tuottaja-taiteilijaa. Kenttätyövaiheen ajallinen kesto on Syrjäläisen (1990) mukaan suoraan verrannollinen tutkimustulosten luotettavuuteen (Eskola, Suoranta 1998, 107). Aiheen parissa työskentely vuodesta 2008 lähtien lisää opinäytetyöni vakuuttavuutta.

Tapaustutkimukselle ominaisesti tutkin perusteellisesti yhtä monitaiteellista ryhmää. Sanattoman vuorovaikutuksen osuus on suuri intuitiivisessa työskentelymetodissa. Käyttämäni päättelyn logiikka on fenomenologinen eli tulkinnallinen. Sovellan obser-

voitua tietoa jo olemassa oleviin teorioihin. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 97–98.) Fenomenologisessa tutkimusotteessa pistetään itsensä likoon ja heittäytyään tuntevaksi ja kokevaksi olennoksi tapahtuman virtaan. Analyysivaiheessa palaudutaan objektiiviseksi ja systemisoidaan saatu aineisto. (Hautio 2013.) Kirjasin mielenkiintoisimmat ideat sekä taiteellisen prosessin kokemuksia ja haastatteluja kattavasti työpäiväkirjaan. Analysoin tietoa myös Humakin opintojen raporteihin paneutumalla.

Observoinnissa hankitaan tietoa muiden käyttäytymisestä tarkkailun ja havainnoinnin avulla (Salo-Gunst 1996, 23). Osallistuin sekä luonnollisiin kenttätilanteisiin että tein ulkopuolisena henkilönä havaintoja. Harjoitin myös jonkin verran piilohavainnointia, kuultuani ihmisten keskusteluja HPCn tilaisuuksissa. (mt., 1998, 101.) Havainnoinnin muotona käytin etnografiaa: kokemalla oppimista ja yhteisön toimintaan sisältä käsin osallistumista. Tutkimusaineistoa kerätään eri lähteistä, mutta havainnoinnin eri muodot, keskustelut ja haastattelut ovat tärkeimpiä tietolähteitä. Hahmotus tapahtuu esittämällä kuvauksia toiminnasta, johon on osallistuttu. (Eskola, Suoranta 1998, 111–112.) Intuitiivisessa työskentelymenetelmässä käytin itsehavainnointia, käyttäytymisen havainnointia sekä muistinvaraista itsetarkkailua (Salo-Gunst 1996, 17). Käytin lisävahvistuksena observointia luovista prosesseista työkokemukseni pohjalta vuonna 2007 Annantalon kulttuurikeskuksen Lumottu metsä -näyttelyn *Grimm* -työryhmässä toimimisesta. Näyttelyn taiteilijoita olivat lavastaja Kimmo Takala, valokuvaaja Pira Cousin ja turvetekstiilitaiteilija Papu Pirtola, jonka kanssa työskentelin läheisimmin muun muassa näyttelyn oheistyöpajojen toteutuksen apuna. Luomisprosessin käytännön toteutuksen ohella keskustelin Pirtolan (2006) kanssa luomisprosessiin liittyvistä tekijöistä ja haasteista.

Käytin monitaiteellisessa prosessissa haastattelutekniikkana vapaamuotoista suullisen tiedon keruuta, joka ei noudata ennalta laadittua kaavaa (Salo-Gunst 1996, 21–23). Keskustelu väitöskirjaa parhaillaan luovuudesta työstävän filosofian maisteri Mikko Heiskasen kanssa (2013) kirkasti tutkimusprosessiani. Keskustelun pohjalta listasin paperille neljä nimeä ranskalaisin viivoin, jotka koin intuitiivisesti tärkeiksi ja joiden avulla aloitin teoriaosuuden kokoamisen: Csikszentmihályi, Wallas, Mumford ja Uusikylä. Vuonna 2010 kokoamani taiteilijaryhmän kanssa palaverissa käydyt keskustelut musiikin aikaansaamista ideoista ja materiaalin karsimisesta nauhoitettiin. Palavereihin osallistui lisäksi muusikko, Taideteollisen Korkeakoulun ja Kuvataide

Akatemian visuaalisia suunnittelijoita ja kuvataiteilijoita, runoilija sekä oopperalaulaja, jotka antoivat palautetta sävellysten synnyttämistä mielikuvista. Karsimme heikoimmat ideat pois (2009). Haastattelin Helsinki Poetry Connectionin runoilijaa ja kulttuurituottaja Riikka Heinosta läpi prosessin (2008-2013) tarkennetuilla haastattelukysymyksillä ja vapaamuotoisesti keskustellen. Tuoreen näkökulman aiheeseen tarjosi kirjailija Maria Peura (2013) luomisprosessin haasteista ja palkitsevuudesta vastamalla yleisön esittämiin kysymyksiin Taiteiden Yönä. Tuorein tiedonlähde HPC:n toiminnasta on Harri Hertellin (2013) haastattelu Radio Helsingissä.

1.2 Aineisto

Olen perehtynyt tutkimuksen tekemiseen Jari Eskolan ja Juha Suorannan (1999) teoksessa *Johdatus laadullisen tutkimukseen*. Lisäksi käytän edelleen yleispätevää Leena Salo-Gunstin ja Anneli Viikko-Riihelän (1996) *Psykologian opasta* kuvatessani tutkimusmenetelmiä. Luovaa prosessia, sekä flow-kokemusta on tutkittu laajasti kirjallisuudessa. Aineisto koostuu niin luovuustutkimuksen uranuurtajien kuin tämän päivän luovuustutkijoiden näkemyksistä. Nostan esiin Mihail Csíkszentmihályin (2005) flow-kokemuksen teoksesta *Flow. Elämän virta. Tutkimuksia onnesta, siitä kun kaikki sujuu* (2005) ja sovellan sitä monitaideproduktioon. Heiskasen pro gradu -tutkielma *Luova mieli Lähikuvassa: muusikoiden luomisprosessit* (2008), tarjoaa selkeän viitekehyksen monitaideproduktiolle. Sovellan Heiskasen (2008) esittämää Michael Mumfordin (1991) luovan ja ei-luovan prosessin vertailua sekä tunnetuimman luovaa prosessia kuvaavan Graham Wallasin (1926) nelivaihemallia. Professori Kari Uusikylä (2012) kertoo luomisprosessista, luovuuden tukemisesta ja luovista yksilöistä monipuolisesti teoksessa *Luovuus kuuluu kaikille*. Viittasin myös Uusikylän ja Jane Piirton (1999) yhteisteokseen *Luovuus. Taito löytää, rohkeus toteuttaa*. Maria Peuran (2012) korkeakoulutyö *Antaumuksella Keskenäinen* on dramaturgian opinnäyte, jossa hän havainnoi kirjoittamisen prosessia. Teos on tarkoitettu alasta riippumatta kaikille niille, jotka kamppailevat taiteenteossa totuudellisuuden ja epätäydellisyytensä kanssa. Elämysperäisestä, intuitiivisesta ja rationaalisesta ajattelusta kertoo mielenkiintoisesti dosentti Marjaana Lindeman (1997) ja haastavan vastaväitteen intuition merkitykselle tarjoaa Charles Peirce (2001). Käytän opinnäytteessäni vain yhtä lausetta Caroline Myssin (2005) teoksesta *Toipumisen taito*. Se ei kuitenkaan vähennä teoksen

merkittävyttä. Myös tärkeä teos on Melbournen katutaidetta käsittelevä Alison Youngin toimittama *Street Studio, The place of Street Art in Melbourne* (2010) sekä Christian Hundertmarkin (2010) toimittama *The Art of rebellion 3, The book about street art*. Monitaiteellisen teokseni henkeen vaikuttivat, Banksyn (2006) teos *Wall & Piece*, Alex Macnaughtonin (2009) *London Street Art Anthology* sekä dokumentti *Exit Trough The Gift Shop* (2010), vaikken ole viitannut niihin opinnäytteessäni.

Heinosen runot ovat ainutlaatuista aineistoa. Yhteisteoksemme on syntynyt sanattomasta ja sanallisesta vuoropuhelusta sekä runouden ja visuaalisen kielen tulkinnan helppoudesta. Heinonen on julkaissut runojaan ja voitti valtakunnallisen runokilpailun vuonna 2010, johon osallistui 250 runoilijaa. Heinosen esikoisrunokokoelma ilmestyy Kustantamo Poesian kautta kevään 2014 aikana. Heinonen on julkaissut runojaan seuraavissa teoksissa: Varsinais-Suomen taidetoimikunnan julkaisema Uuden kirjallisuuden vuosikirja *Reviiri* 2003, Kirjallisuus- ja kulttuurilehti *Särö* (Kritiikkiä ja neroutta 3/2009), Kirjallisuuslehti *Lumooja* (1/2011), *Nuoren Voima* -lehdessä (Runous 2010). Nihil Interitin julkaisema *Tuli & Savu* -kirja (Runokritiikki 2012), HPC:n kollektiivin toiminnasta kertova Poesian julkaisema kokoelmateos *Lava-antologia* (2013), joka sisältää yli neljäkymmenen eri kirjoittajan tekstejä ja esittelee kollektiivin monivuotista taivalta runojen, esseiden, valokuvien ja julistetaitteen muodossa.

2 KÄSITTEITÄ

Johdatan lukijan aiheeseen kuvaamalla runouden esittämisen ja monitaiteen historian, Helsinki Poetry Connectionin toiminnan ja tapahtumat, jossa esiinnyimme; Oireklubin Poetry Jamit ja Annikin Runofestivaalin päätösklubin. Tutustutan lukijan luovaan prosessiin, -produktioon, flow-kokemukseen sekä intuitioon ja intuitiiviseen työskentelymetodiin.

2.1 Runouden esittämisen ja monitaiteen historia

Helsinki Poetry Connection runoilija Teemu Mannisen (2013, 13) mukaan esittävässä runoudessa ei ole kyse innovaatiosta vaan paluusta runouden aidoimpaan olemukseen: kautta historian runous on ensisijaisesti ollut suullisesti esitettyä. Roomalaiset ja kreikkalaiset esittivät eepoksia ja odeja lavalta. Keskiajalla suullisen esittämisen perinnettä jatkoivat ranskalaiset trubaduurit. Renessanssihoveissa ja -teattereissa runoutta laulettiin seurueille, jotka halusivat kuulla rohkeita riimejä. Renessanssi synnytti nykyaikaisen teatterin ja draama koostui suurimmaksi osaksi runoudesta. Tieteellisen maailmankuvan kehittyminen 1700-luvulla yllytti vikkelään sanailuun kulttuurikahviloissa ja salongeissa. Euroopassa 1800-luvun alun romantikot esittivät runojaan intiimeissä tilaisuuksissa. Muutamit amerikkalaiset uskaltautuivat osoittamaan, että vapaata mittaa ja -ajattelua yhdistelemällä sai yleisön haltioihinsa. 1900-luvun avantgardeliike synnytti äänirunouden. Vachel Lindsey beatboksasi New Orleans -jazzin hengessä. Allen Ginsbergin *Huuto* -kokoelman kanta-esitys 1955 teki esitetystä runoudesta nykyaikaista: seksikästä ja älykästä undergroundia. Vasta 60-luvulla astutaan USA:ssa varsinaiseen monitaiteen kenttään; eri taiteenlajeja, musisointia ja lausuntaa yhdistelevään lavarunouteen. Runojen esittämisestä tuli 80- ja 90-luvuilla kaiken kansan harrastus, kun alettiin järjestää omaehtoisia klubeja, joissa soitettiin, laulettiin ja performoitiin. (Manninen 2013, 13–14.) Varhaisimmat lavarunouden tekijät Suomessa ovat Turun Runoliikkeen perustajat Tommi Perkko, Tapani Kinnunen ja Juha Kulmala 80–90-luvulla. Suomessa J.K Ihalainen ja Sandor Vali lienevät tunnetuimmat liikkuvan kuvan, tekstin, animaation, visuaalien ja runouden yhdistäjät häikäisevillä monitaideteoksillaan (Heinonen 2013.) Monitaide tarkoittaa opinnäytteeni yhteydessä valokuva-, audiovisuaalista- ja performanssitaidetta, lavarunoutta sekä musiikkia yhdistelevää: eri elementit toimivat itsenäisesti, mutta yhdessä tukevat par-

haiten toisiaan. Koska mahdollisuudet visuaaliseen kerrontaan ovat äärettömät, monitaideproduktioita näkee paljon nykyään. Muutamia itseeni vaikuttaneita monitaideproduktioita ovat esimerkiksi Uuden tanssin keskus Zodiakin teokset, joissa tanssi ja kuvallinen ilmaisu yhdistyvät toisiinsa, Ana Borralhon ja Joao Galanten vuoden 2012 kantaesitys *Atlas Helsinki*, jossa yhdistetään liikettä ja yhteiskunnallisia kannanottoja sekä Aamu Songin suunnittelema esiintyjän ja yleisön välisen rajan ylittävä *Reddness* (2013).

2.2 Helsinki Poetry Connection ja Poetry Jamit Oireklubilla

Helsinki Poetry Connection on suomalaisen lavarunouden tunnetuimpia ja aktiivisimpia ryhmiä (Nieminen, Nurmi, Salonen 2013). HPC on vuonna 2008 perustettu lavarunoustapahtumia järjestävä yhteisö, joka esittelee nuoria lahjakkaita tekstintekijöitä. HPC:n tilaisuuksissa esiintyy tunnettuja runoilijoita, mutta annetaan mahdollisuus myös tuntemattomille runoilijoille (Poesia 2013). Suosio perustuu konseptin avoimuuteen, monimuotoisuuteen ja intensiivisyyteen (Nieminen 2013, 7–8). Yhteisön tunnetuimmat tapahtumat ovat Poetry Jamit ja Kiiski Open Mic, jonka idea on, että myös aloitteleva runoilija voi kokeilla projektinsa toimivuutta elävän yleisön edessä. Kaikki sanataide on sallittua säästyksellä tai ilman; nykylyriikka, spoken word, rap, laulu, improvisaatio, äänirunous ja stand up -komiikka. (Hertell 2013.)

Yhdistyksen perustaja kulttuurituottaja Harri Hertell on Aleksis Salusjärven (2013) mukaan ”tuottajan roolissaan jonkinlainen renesanssinero” ja onnistunut synnyttämään tiimeineen hämmästyttävän ilmiön Suomessa. Radio Helsingin haastattelussa (2013) Hertell kertoo, että hektisten HPC-vuosien jälkeen, julkaistuaan kirjan, puhe-musiikki-levyn ja tuotettuaan noin 300 tapahtumaa, on aika pysähtyä ja antaa aikaa itselle. Paljon on jo tehty, joten mitään ei ole pakko tehdä. Juuri se luomisprosessin kannalta tarkoittaa otollista vaihetta. Intuitiivinen ennustukseni on, että jotain uutta varmasti syntyy tänä aikana ja jatkoa luovalle toiminnalle on tiedossa.

Neljän vuoden jälkeen alkuperäisestä ideasta yhdistää runous ja musiikki toisiinsa yhdistimme runoilija Heinosen kanssa lavarunouteen valokuvista koostetun audiovisuaalisen esityksen Oireklubilla Bassmentissa. Kyseessä oli produktion koeajo. Olim-

me ensimmäisiä runoilija Riikka Heinosen kanssa, jotka HPC:n Poetry Jameissa esittivät runokohtaisesti räätälöidyt visuaalit. Oireklubi on yli kymmenen vuoden ajan toiminut kulttuuriareena, jossa esiintyy taiteen eri tekijöitä musiikoista, runoilijoihin ja stand up -koomikoihin. Otimme Oireklubilla tietoisesti riskin esittäessämme teoksen, joka oli vielä monella tapaa teknisesti hiematon. Testasimme Oireklubilla Heinosen kanssa visuaalien toimivuutta seuraavien runojen kanssa: Kosiomatka, Propral 10 mg, Yhdeksän syytä käydä uimahallissa, Les Misarables, sekä Menneisyyden haamuja. Oireklubin tuottajana Club YK:lla toimi taiteilija DXXXA D, joka nähdään usein Poetry Jam -runoklubeilla (City-lehti 2013). Oireklubilla oli runoilijoiden esitysten lisäksi Open Mic -osio, jossa yleisöstä rohkeimmat lukivat omaperäisiä tekstejään.

2.3 Annikin Runofestivaalin päätösklubi

Kokemuksen rikkaampana kehitimme performanssia Telakalle Annikin Runofestivaalin päätösklubille 2013. Päätösklubilla esiintyivät Helsinki Poetry Connectionin lavarunoilijat Lasse Hauerwaas, Riikka Heinonen, Harri Hertell, Anne Mölsä, Juho Nieminen, Heikki Jalava, Jarkko Jokinen, Kasper Salonen ja Jussi Wahlgren sekä tamperelainen The Oates-yhtye (Heinonen, 2013). Esitin seuraaviin runoihin tehdyt visuaalit Telakalla: Les Misarables, Tohtorille, En koskaan, Kosiomatka, Yhdeksän syytä käydä Uimahallissa, Suuret yksilöt, Propral 10 mg.

Annikin Runofestivaali on yksi Suomen suurimmista runotapahtumista. Kymmenvuotis juhliiaan viettäneen festivaalin painopiste oli runoudessa. Tapahtuma on laajentunut myös musiikkiin ja kuvataiteeseen. Festivaalin teeman *Maa jalkojemme alla* kautta tutkittiin Suomen ja maailman runouden ja sanataiteen monimuotoisuutta. Talkootyönä järjestettävän tapahtuman taiteellisena johtajana toimi runoilija J.K. Ihalainen ja suojelijana Jenni Haukio. Runofestivaalilla esiintyi muun muassa Anne Waldman, Shuri Kido, Habiba, Niillas Holmberg, Kaj Chydenius & Taru Nyman, Eira Stenberg, Archie Ahola, Anni Sinnemäki, Martin Enckell, Veera Antsalon ja Kai Nieminen. Vuoden 2013 runofestivaalitaiteilijaksi valittiin Rosa Liksom, jonka videoteoksista ja valokuvista koostuva Finlandia-trilogia esitettiin festivaaleilla. Festivaaleilla nähtiin myös kuvataiteilijoiden, kuten Jarmo Valtasen ja Riikka Vaahteran töitä.

Annikin Runofestivaalin ympärille on kasvanut kolmipäiväinen off-ohjelmisto, joka koostui lähes 40 eri tahon järjestämistä kirjallisuus- ja kulttuuritapahtumista. Ohjelmistossa oli stand up -komiikkaa, runoja kampaamojen asiakkaille, runouden ja kuvataiteen kohtaamisia, rap-runoilta sekä runosirkusta lapsille. Annikki off -tapahtumat tavoittivat 2700 kävijää ja päätapahtuman ja off-ohjelmiston yhteenlaskettu kävijämäärä oli yli 4000 henkeä. Yhteistyössä olivat Annikin Runofestivaali, Sauna Open Air, Tampereen Sävel ja Tampere Guitar Festival. Annikin runofestivaali tuottaa päätapahtumansa lisäksi runo-ohjelmaa vuonna 2013 Pentinkulman päiville ja Maailmantango-festivaaleille. (Annikin Runofestivaali Tampereella 2013.)

2.4 Luova prosessi ja -produktio

Mitä luovuus on ja ketkä ovat luovia? Robert J. Stenbergin mukaan:

Luovuus ei rajoitu vain historian suuriin hahmoihin, kuten Darwiniin tai Picassoon. Luovuutta on jokaisella ihmisellä. Aika pitkälle luovuus perustuu siihen, että ihminen päättää olla luova. (Uusikylä 2012, 15.)

Eräs kirjailija *Taiteiden Yössä* 2013 kertoi olleensa masentunut jo valmiiksi siitä, ettei tule ehkä koskaan uudelleen kirjoittamaan yhtä hyvää kirjaa kuin oli juuri julkaissut. Omat odotukset ja ennakkopaineet saattavat vaikuttaa luovuuden kokemiseen. Jos on pakko olla luova tai haluaa epätoivoisesti luoda jotain, luovuus hankaloituu. Produktiossamme ja sen vapaudessa piilee seuraava voima: meidän ei täytynyt tehdä mitään, vaan itsestämme käsin tuleva pakottava tarve luomiseen määritteli tekemisen suunnan ja luovuus tuntui virtaavan itsestään. Stenbergin lainaukseen vedoten, päätin olla luova ja antaa monitaiteellisen teoksemme edetä taiteen ehdoilla. Taide määritteli luomiprosessin pituudeksi viisi vuotta.

Luova prosessi on yhtä arvokas kuin lopputulos, merkitsee itsensä toteuttamista, eikä sisällä vaatimuksia lopputuloksesta. Historia pikemminkin osoittaa että, mitä omaperäisempi produktio on, aikalaiset tuomitsevat sen huonoksi. (Uusikylä 2012, 139–142.) Luovan prosessin tuloksena pyritään kuitenkin tuottamaan jotain uutta tai erilaista, kun on aiemmin nähty. Oirelubilla esittämieni visuaalien jälkeen olen nähnyt

vuonna 2012 muitakin visuaaleja HPC:n lavarunoustapahtumissa. Yhteisteoksemme Heinosen kanssa on silti uniikki, sisällöllisesti räätälöity runo- ja performanssikohtaisesti, eikä toistettavissa sellaisenaan.

2.5 Flow-kokemus

Yhdyn Uusikylän (2012, 132) ajatukseen, jonka mukaan mikään tieteellinen terminologia ei voi määritellä luovan prosessin syvintä olemusta tavalla, jonka taiteilijat voivat selittää omalla kokemuksella. Flow-kokemus merkitsee itselleni keskittymisen, oivaltamisen ja syventymisen myötä syntynyttä psyykkistä ja fyysistä energiavirtausta. Koin voimakkaan Flow-kokemuksen, kun tein kuvasarjaa Heinosen runoon *Suuret yksilöt*. ”Toinen maailma imaisi sisäänsä”. Runoilija Heinonen puolestaan tuntee kirjoitusvimmassa seuraavaa:

Kuin runo kirjoittaisi itseään ja alitajunnan syövereistä kumpuaa miellelyhtymiä. Toisinaan työstö on hyvinkin systemaattista, sillä kirjoittamisesta on tullut harjaantunutta, jo ensiluonnoksella tiivistettyä. (Heinonen 2013.)

Professori Mihaly Csíkszentmihályin (2005) mukaan optimaalisista kokemuksista syntyy flow-tila, jolle on ominaista intensiivinen keskittyminen ja tehtävään uppoutuminen. Ajan kulku katoaa, ihminen tuntee, että hänen kykynsä ovat täydessä käytössä ja tilanne on hallinnassa. Ihminen kykenee olemaan täydellisesti ja ehjästi oma itsensä. Flow on jokaisen tavoitettavissa, mikäli pystymme asettamaan itsellemme sopivia tavoitteita ja haasteita ja kontrolloimaan tietoisuuttamme. (Csíkszentmihályi 2005.) Kari Uusikylän (2012, 128) mukaan flow-kokemuksen ydin on siinä, että ihminen sijoittaa psyykkistä energiaansa tietoisesti itselleen arvokkaaseen toimintaan.

2.6 Intuitio ja intuitiivinen työskentelymetodi

Helsingin yliopiston Sosiaalipsykologian laitoksen dosentti Marjaana Lindemanin (1997) mukaan elämysperäinen ajattelu toimii luovuuden osana sekä mielikuvituksen ja sosiaalisuuden perustana. Elämysperäinen ajattelu tarkoittaa opinnäytteeni yhteydessä intuitiota, sydämen ääntä ja vaistoa (mt., 1997). Intuitio ei ole analyttistä tai

loogista päätöksentekoa vaan kyse on vaikutelmista ja tunteista. Tiedostamaton tiedetty tieto on intuitiota (Lindeman 1997). Intuitio on välitöntä oivaltamista, sisäistä käsittämistä, näkemystä ilman loogista päättelyä, vaistonvaraista tajuamista, ennakoiva tunnetila tai aavistus, joka saattaa kummuta aiemmasta kokemuksesta. Intuitio on synnynnäinen, mutta kehitettävissä oleva kyky, jonka hyödyntäminen voi avata luovan ajattelun kanavia. Intuitiotaitoja voi harjoittaa kehittämällä havaintokykyä. Hengissä selviämisen keinot ovat ihmisen selkärangassa, sillä vaaratilanteessa ei ole aikaa kuin nopeisiin ratkaisuihin. Järjellä päättely on vasta myöhemmän kehityksen vaihe. Kehon signaaleja kannattaa kuunnella, sillä intuitiivisia päätelmiä tehdään paitsi aivoilla, myös sydämellä. Kun on voimakas intuitiivinen kokemus, sen tuntee myös fyysisesti. Sydän alkaa lyömään nopeasti ja vatsa kertoo, tuntuuko asia oikealta (Taloussanomien 2013).

Kulttuurituottaja työskentelee usein luovien yksilöiden kanssa tunneperäisessä ja mielikuvien täyttämässä ympäristössä. Tuottaja kohtaa usein tilanteita, jossa on vaikeasti arvioitavista makuasioista kyse, kuten esimerkiksi näyttelyyn valittavasta taiteesta. On aistittava, mikä on ajanhermolla ja toimii juuri nyt. Jos ei ole aikaa kattaviin taustakartoituksiin, on luotettava intuitioon. Taiteilijoiden intuitio on usein kehittynyt voimakkaaksi, sillä ajattelu ei ole sidoksissa pelkkiin aistihavaintoihin. Intuitio johtaa ongelmanratkaisussa parhaisiin tuloksiin ja visioita luovat ne, jotka pystyvät hankkimaan informaatiota myös intuitiivisesti. (Uusikylä 1999, 26.) Intuitiivinen ajattelu saattaa tapahtua alitajunnaisesti esimerkiksi unissa. Niiden merkitys luoville ihmiselle on usein selviö (Jane Piirto 1999, 114).

Monitaideproduktion luova prosessi eteni intuitiivisesti. Loogisia ohjeita sille, miten monitaiteellinen teos luodaan, ei ollut. Kirjattuani prosessiin liittyviä havaintoja, tuli toiminnasta loogisempaa. Kaikilla monitaiteelliseen teokseen vaikuttaneilla tekijöillä oli lähtökohdiltaan taiteellinen vapaus toteuttaa itseään muiden odotuksista riippumattomasti. Riikka Heinosen tekstit ja Eero Asunmaan musiikit syntyivät heidän sielunelämästään, kuvani sisäisestä motivaatiostani käsin. Ainona lähtökohtana oli monitaiteellisuuden idea, musiikin ja runouden yhdistämisen äänitykset. Koska kuulin Asunmaan musiikkeja ja luin Riikan runoja aiemmin, työskentely alitajuisella intuitiivisella tasolla oli sidoksissa tuntemiini teemoihin. Intuition oli toimittava hyvin, jotta saa-

vutimme konkreettisia tuloksia. Emme esimerkiksi kartoittaneet alkuun tarkkaa kohderyhmää. Vaistosimme, mikä se voisi olla. Työskentely pohjasi intuitiivisiin oivalluksiin matkalla. Olennaista oli tilanteiden ennakointi. Näin pystyimme päättämään missä vaiheessa prosessia milloinkin olimme.

3 CASE: MONITAITEELLINEN PROJEKTI

Maria Peuran (2013) mukaan radikaali muutos tulee hyväksyä luomisprosessissa ja tulee kokeilla useita eri versioita. Vuonna 2008 Eero Albert Asunmaan musiikkien inspiroimana hänen sävellyksiinsä sovitettiin runoja. Emme kaivanneet vielä runoilijaa fyysisesti teokseen. Tarkoitus oli toteuttaa vinyylisoitin-installaatio. Vaikka musiikki olikin se, josta kaikki lähti, tuotimme teoksen lopulta tekstin ehdoilla. Totesimme visuaalisen toimivan parhaiten lavarunouden kontekstissa.

Vuosina 2009-2010 hahmotimme Heinosen kanssa runojen teemat, joihin löytyi selkeä visuaalinen yhteys. Kävimme läpi suuren määrän runomateriaalia, jota karsimme. Työskentelimme etäällä toisistamme, mutta intuitiivisesti jonkinlaisen yhteyden kautta. Vuosina 2010-2011 projekti lepäsi kansainvälisen vaihtoni aikana, jolloin syntyi paras valokuvamateriaali. Heinonen valittiin Nuoren Voiman liiton vuoden debytantiksi sekä Helsinki Poetry Connectionin kulttuurintuottajaksi 2010. Hänen runoutensa kehittyi ja hän nousi lavalle esittämään niitä. Heinosen nähdessä portfolioissani katu- ja taidevalokuvia hän oivalsi yhteyden lavarunoihin ja halusi minut tekemään visuaalit niihin. Otin kuvia intuitiivisesti Heinosen runoihin sopien.

Kun palasin Australiasta Suomeen, oli minulla ennen performanssia neljä päivää aikaa tuottaa materiaalini ja alustavan kuvakäsikirjoituksen pohjalta tekninen toteutus viidentoista minuutin esitykseksi Oireklubille. Tehtäväni oli haasteellinen. Tapahtuman järjestäjä muutti runoilijoiden esiintymisen sallittua kestoja ja myös runojen järjestys muuttui ennen esitystä. Kun lopulliset runokokonaisuudet olivat tiedossa ja visuaalit saatiin ajoitettua oikein, aloitettiin harjoittelu runoilijan kanssa. Työskentelyn aikataulu ja suunnitelmallisuus väistämättä muuttuvat, mikäli pyrimme tekemään toiminnasta taloudellisesti kannattavaa.

Toistaiseksi kulttuurituottajan rooliin kuuluvat vastualueet, kuten rahoituksen varmistaminen, tapahtuman järjestäminen, markkinointi ja tiedottaminen ovat hoituneet Helsinki Poetry Connectionin tilaisuuksissa esiintyessä HPC:n kulttuurituottajien toimesta. Mikäli esiinnyimme HPC:stä itsenäisesti Heinosen kanssa, edellämainitut vastualueet siirtyvät itselleni. Heinosen rooli on HPC:n kulttuurituottajana, runoilijana sekä tapahtumien juontajana toimiminen. Yhteistyö Eero Asunmaan kanssa jatkossa on toivottavaa, jotta saisimme teokseemme mukaan sävellykset, josta kaikki sai alkunsa. Olen myös tehnyt muutamia Heinosen runovisuaaleja yhteistyössä Tome Toivon kanssa.

Observointiin perustuen, uskon monitaideperformanssin tavoittavan kulturellit nuoret ja aikuiset, taiteilijat, kirjailijat, runoilijat, muusikot, kansalaisaktivistit, runoudesta ja monitaiteesta kiinnostuneet ihmiset. Kohderyhmään kuuluvat myös ne, joille runous ei ole tuttua, mutta jotka viihtyvät alakulttuurien tapahtumissa ja ne, jotka sattuvat olemaan klubeilla ja jäävät uteliaana kuuntelemaan ja katsomaan. Heinosen kanssa tulevaisuuden tavoitteenamme on tehdä mahdollisesti runoja ja visuaaleja yhdistävä näyttely, jonka kohderyhmänä on monitaiteesta ja runoudesta kiinnostuneet taidegallerioissa kävijät. Jatkossa potentiaalisia yhteistyökumppaneita saattavat olla esimerkiksi: Oireklubi, Annikin Runofestivaalit, Helsinki Poetry Jamit, Suvilahti Poetry Jam, Kiiski Open Mic -klubi, Kallio Block Party -korttelifestivaali, Oranssi Fest, Runokukirjallisuusfestivaali, Synerchobyffin museo, Käpylän Lippakioskin tapahtumat.

Koska monitaideteos räätälöidään aina uuteen tapahtumaan sopivaksi, sisältöä uudistetaan jatkuvasti. Heinosen Lava-antologiassa julkaistut runot pysyvät tulevaisuudessa performansseissa tiettyjen teemojen ympärillä, mutta esitysjärjestys -aika ja kokonaisuudet muuttuvat.

3.1 Sisällöntuotanto: valokuvaus ja katutaide

Suurin osa Heinosen runoutteen sovitettavasta valokuvamateriaalista syntyi kansainvälisessä vaihdossa Melbournessa 2010-2011. Suoritin siellä syventävä perehtyminen visuaalisiin taiteisiin ja tuottaja monikulttuurisessa kaupunkiympäristössä opintokokonaisuuden, jossa työskentelin aboriginaalien parissa *Close The Gap* -projektissa.

Yhdyn Christian Hundertmarkin (2010) seuraavaan ajatukseen katutaiteesta: Ennen niin pieni ja kapinallinen taidesuuntaus on tullut gallerioissa, museoissa ja maailmalla näkyväksi ja arvostetuksi taidemuodoksi. Katutaiteesta on tullut myös teollisuutta, jossa tietyt taiteilijat promoavat itseään korkeita hintoja maksaville keräilijöille. Itse ihastuin ilmaisiin ja kapinallishenkisiin, mutta hyvän maun rajoissa toteutettuihin kadulta löytyviin näyttelyihin, jonka valokuvaaminen merkitsi itselleni seikkailua. Katutaiteen valokuvaaminen alkoi vahingosta eksyä Melbournen sivukujille: lumouduin siitä, mitä näin; taideteoksia kattojen yllä ja muissa yllättävissä paikoissa. Kannoin kameraa yhdeksän kuukauden ajan löytääkseni uusia teoksia. Välillä hieno teos löytyi WC:n kyljestä, joskus osana liiketilaa, toisinaan yli kymmenmetrisinä pintoina junaradan kyljessä, hylätyn talon seinustalla tai taiteilijoiden työtiloja reunustaen. Vähitellen huomasin, että useat Melbournen lähiöt täyttyvät näistä katutaideteoksista ja luovat kaupunginosille omaleimaisen tunnelman. Hahmotin kenen taiteilijan käsialaa teokset ovat. Osa tekijöistä pysyi katutaiteelle ominaisesti mysteerinä. Melbournen lisäksi valokuvasin katutaidetta Barcelonassa, Kuubassa ja Balilla.

Samaistun sisällöntuotannon prosessissani katutaiteilija Niels Oeltjenin tapaan työkennellä. Oeltjenille luova prosessi tarkoittaa sitä, ettei loppuratkaisu synny suoraan, vaan monivaiheisen prosessin kautta. Vaikuttimia haetaan monista eri asioista. Kaikki ideat joita prosessoidaan valikoituvat ja sekoittuvat kuin myllyn kautta ja jalostuvat uniikeiksi ideoiksi. Suodatus on tärkeää luomisprosessissa, ennen kuin päätyy lopulliseen tuotokseensa. (Young 2010, 37, Ghostpatrol & Miso 2007.) Omana monitaiteellisen projektin muusanani toimi katutaide, runous, sekä Melbournen elävä kaupunkikulttuuri.

Koostin valokuvista portfolion, josta päätyi materiaalia runovisuaaleiksi. Katutaideportfolioni on tärkeä osa luovaa prosessia, sen innoke ja alkusysäys:

One day I got lost in Melbourne's side streets. I fell in love with something humorous, talented, challenging and rebel. I looked behind the next corner and another world through Melbourne's street art scene begun to open to me. The world is canvas to our imagination. (Heiskanen 2010).

Tein kymmenelle Heinosen runolle audiovisuaalisen tarinan. *Propral 10 mg ja Misarables* on koostettu näistä kuvista. Portfolio tuo esille myös muita kulttuuriteemoja, kuten aboriginaaleihin liittyviä asenteita. Kuvat portfolioissa kiteytyvät aiheisiin kuten kaupunkimiljö, kulttuuri, eskapismi ja katutaiteen luonteelle ominainen poliittisuus, vapaus ja kapinallisuus.

Olen valinnut opinnäytteessäni lähemmin tulkittavaksi kuusi Heinosen runoa: *Propral 10 mg*, *Suuret yksilöt*, *Kosiomatka*, *En koskaan*, *Menneisyyden haamuja*, *Yhdeksän syytä käydä uimahallissa*. *Propral 10 mg* kertoo peloista, *Suuret yksilöt* eri aikakausilla elävien naisten kaipuusta muualle, *Kosiomatka* suurista odotuksista ja pettymyksistä, *Yhdeksän syytä käydä uimahallissa*, hyvistä syistä käydä siellä. Lisäksi olen tehnyt visuaalit runoihin *Les Misarables*, *Totta vai valetta*, *Avaruudellista hahmottamista*, *Tohtorille*, *Kolmen jälkeen aamulla*, *Suhteen anatomia* sekä *Lakipiste*. En halua tarjota lukijalle valmiiksi jauhettua ainesta tulkitsemalla runojen visuaaleja puhki. Siksi runot ja niiden tulkinnat löytyvät liitteestä (1). Toivon, että jotain jäisi niidenkin jälkeen mielikuvituksen varaan. Tarkoituksena on lähettää katsoja mielikuvitusmatkalle omaan mieleensä performanssia katsoessaan. Sisällöntuotannon prosessissa huomasin, että luomisprosessi koostuu useista mentaalisesti vaativista vaiheista, joita ei työskentelyhetkellä tiedosta. Luomisprosessi monitaiteellisessa hankkeessa on sisällöllisesti vuorovaikutteista toimintaa. Toimin paitsi visualistina myös tekstin tulkitsijana. Runous ja kuva kohtaavat alati. Käyn mielenkiintoista dialogia läpi luovan prosessin ja minustakin tulee eräänlainen runoilija.

1. Runoilija kirjoittaa runon, joka syntyy hänen kokemuksistaan.
2. Tulkitsen runon oman kokemukseni pohjalta eri tavalla kuin runoilija.
3. Saan luoda vapaasti oman näkemykseni runosta.
4. Välillä se, mitä mielessä liikkuu on vaikeaa saada visuaalisesti ilmaistuksi, kuten haluaa.
5. Toivon, että näkemykseni kohtaa runoilija Heinosen näkemyksen kanssa.
6. Käymme sisällöstä keskustelua ja teen muutoksia tarvittaessa.

3.2 Palaute ja riskikartoitus

Voiko monitaideperformanssia arvottaa ja kuka sen tekee? Uusikylän (2012, 137) esittämään taiteilijan näkemykseen pohjaten tuotosten arviointi on subjektiivista: Teosta voi arvioida väriopin lainalaisuuksien tai sommittelun sääntöjen mukaan, mutta se on ainutlaatuista, mitä tunteen tasolla kokee. En arvota monitaideperformanssiamme palautekyselyn avuin, sillä kyse on makuasiasta.

Ensimmäinen esiintymisemme Oireklubilla mainittiin 1.8.2011 Helsingin Sanomien päivän parhaita menoja -osiossa. Se ei kerro meidän onnistumisestamme vaan siitä, että tapahtumasta tiedotettiin tehokkaasti ja paikalle saapui yleisöä. Ensi-illan jälkeen hankin suullisesti palautetta ja tein riskikartoituksen, jonka pohjalta määrittelin kehitystoimenpiteet seuraavaan esitykseen.

Oireklubin järjestäjä DXXXA D (2011) kommentoi olevansa positiivisesti yllättynyt visuaalien tuomasta lisästä ja suhtautui teknisiin hankaluuksiimme rennosti. Pidän olennaisena palautteen antajana myös intuitiivisesti aistittua hyvää tunnelmaa Telakalla ja Oireklubilla. Observointiin ja haastatteluun pohjaten, runon juonta tukevan kuvan seuraaminen auttaa runouteen keskittymistä: Jos esimerkiksi viisi esiintyjää lukee runojaan kymmenen minuuttia henkilöä kohti, on viisikymmentä minuuttia runonlausunnan kuuntelemista painavaa kuunneltavaa. Keskittyminen herpaantuu helposti. Sain myös tietoa siitä, mitä kuvasarjoja pidettiin hyvinä. Eriyksen paljon kiitosta sai *Suuret yksilöt* -runoon tuotettu kuvasarja Annikin Runofestivaalin päätösclubilla. Saimme myös palautetta visuaalien tuomasta lisästä seuraavien Oireklubin yleisön (2011) suullisten palautteiden mukaan:

Henkilö 1: Visuaalit toivat pitkään runo esiintymiseen vaihtelua, tukivat runon juonta ja visuaaliset mielikuvat auttoivat keskittymään. Henkilö 2: Pystyin kuuntelemaan ensimmäistä kertaa tekstejä niin, että ne avautuivat minulle. Henkilö 3: Visuaalit olivat siistejä ja ruudun tuijottaminen auttoi jotenkin tekstin ymmärtämisestä. Henkilö 4: Usein pelkän runoilijan tuijottaminen aiheuttaa itselleni tekstin kuuntelemisesta eksymisen ja keskittymisongelmia. Keskityn liikaa runoilijan olemukseen. Henkilö 5: Liian kuvaava materiaali saattaisi häiritä keskittymistä sanoihin.

Pienin riski HPC:n tapahtumissa esiintyessä on uskollisen kuulijakunnan tavoittaminen. Emme ole osallistuneet myöskään tapahtumien järjestämiseen liittyviin kustannuksiin, sillä tilat ovat hoituneet HPC:n toimesta. Riski tulevaisuudessa itsenäisesti esiintyessä on toiminnan rahoittaminen. Jos emme pysty kattamaan kustannuksia, toiminta jää harrastelijatasolle. Mikäli tilakulut ovat suuria, lipputulojen lisäksi on oltava oheistuotteita.

Suurin esiintymiseen liittyvä riski on tekniset ongelmat. On oltava liikkumavaraa runojen vaihtuessa, jos halutaan pysyä runokohtaisesti eri tunnelmissa. Se vaatii harjoittelua lausujan ja teknikon välillä. Esiintymishetkellä saattaa ilmetä yllättäviä asioita. Esityksen keston vaikuttavat suosionosoitusten pituudet, se jännittääkö runoilija ja alkaako hän lukea tekstiä liian nopeasti. Teknistä riskiä vähennetään myös käyttämällä aiempaa vähemmän kontrastisia värejä. Jotkut videotykit näyttävät värit enemmän kontrastisina. Videotykkiä pitäisi aina päästä testaamaan ennalta. Tavoitteena on kuvankäsittelyn kehittäminen, uusmedian mahdollisuuksien hyödyntäminen, ohjelmien hallinta, lavatyöskentelyn ja -tekniikan hiominen sekä asiantuntijoiden tuki. Tarkoituksena on tehdä Telakan keikasta oppineena versio, joka toimii yhtenä kokonaisuutena ja tarkkaa käsivaraa ei tarvita.

Sisällöllisenä riskinä saattaa olla se, että huomio keskittyy liikaa visuaaleihin. Pyrimme saavuttamaan tasapainon teoksen elementtien välillä. Visuaalisuutta kannattaa yksinkertaistaa ja sen tulee olla helposti muunneltavissa. Kuvan ja esiintyjän tulee olla lähellä yleisöä. Monitaiteellisuus ei toimi haluamallamme tavalla liian isossa tilassa. On olennaista myös tietää ennen keikkaa, missä runoilija seisoo kuvaruutuun nähden, minne sijoutun laitteiston kanssa ja mitkä tunnelmat sopivat parhaiten kyseiseen miljööseen. On huomioitava erilaisten kuuntelijoiden tarpeet. Visuaalit mahdollistavat kuuntelijalle sen, ettei hänen tarvitse katsoa kokoajan esiintyjää. Silti runoilijan läsnäolo ja persoona ovat tärkeimpiä. Mietin visuaaleja tehdessäni, mikä sopii runoilijan olemukseen värejä myöten. Ulkona esiintyessä sääolosuhteet ovat riski ja liian kirkas valo on oma haasteensa. Jatkossa kannattaa käyttää valaistusasiantuntijoita apuna, sillä väärä valaistus voi pilata visuaalien mahdollisuudet kokonaan. Toimintaa kehitetään lisäämällä esiintymiskokemusta ja harjoittelukertoja. Runot pyritään saamaan käsittelyyn hyvissä ajoin ennen esiintymistä. Järjestäjältä pyritään varmistamaan esiintymispituudet ajoissa.

4 LUOMISPROSESSIN VAIHEET JA TUKEMINEN

Esitän seuraavaksi Graham Wallasin luovan prosessin nelivaihemallin Kari Uusikylän jalostamana, Michael Mumfordin luovan ja ei-luovan prosessin vertailun, Maria Peuran näkemyksen luomisprosessista ja sen haasteista, Mihail Csíkszentmihályin flow-kokemuksen, Marjaana Lindemanin elämysperäisen intuitiivisen ja rationaalisen ajattelun, luovuuden tukemisen työyhteisössä ja kaksoisroolin sekä yhteenvedon luovan prosessin olennaisista tekijöistä.

4.1 Kari Uusikylä: Graham Wallasin nelivaihemallin jalostus

Heijastan taiteellisen produktioni tunnetuimman luomisprosessin mallin kuvaajan Graham Wallasin (1926) julkisuuteen tuomaan pelkistettyyn nelivaihemallin, joka tunnetaan myös ongelmanratkaisuprosessin mallina. Heiskanen (2008) tutki pro gradu -tutkielmassaan musiikissa todentuvaa luovaa prosessia, mutta laajentaa väitöskirjassaan (2013) luovuuden eri alat rajat rikkovaksi ilmiöksi, jonka lainalaisuudet pätevät kaikkiin luoviin prosesseihin. Luovuusteorioiden soveltaminen myös monitaiteisiin on perusteltua. Heiskasen (2008, 24) mukaan luomisprosessin määrittäminen on haasteellinen tehtävä, sillä luomisprosessia kuvaavia malleja on vähän. Wallasin (1926) julkisuuteen tuoma nelivaihemalli on luonut pohjan useiden tutkijoiden luomisprosessin määritelmille. Vaikka malli on vanha, se pätee edelleen. (Heiskanen 2008, 25). Kuten Uusikylä (2012, 120) asian ilmaisee, vanhoja ovat myös Beethovenin musiikki ja Galilein tieteelliset saavutukset. Wallas rakensi mallinsa fyysikko Herman von Helmholtzin ja matemaatikko Poincoren esittämien ajatusten varaan. Sekä Helmholtz että Poincore toivat esiin, että ongelmanratkaisuprosesseissa oivalluksilla on tapana syntyä hetkinä, jolloin ongelma ei ole tietoisessa käsittelyssä: oivallukset vaikuttavat nousevan esiin useimmiten työskentelystä pidettyjen taukojen aikana. (Heiskanen 2008, 25.)

Sovellan Heiskasen (2008) ja Uusikylän (2012) esittämän Wallasin (1926) nelivaihemallin monitaideproduktiooni ja esitän Uusikylän (2012, 120–121) jalostetun näkemyksen siitä. Wallasin (1926) luovan prosessin malli koostuu neljästä vaiheesta:

1. *Valmisteluvaihe, ongelman löytäminen* (Heiskanen 2008, 25; Uusikylä 2012, 119–122). Kun löytyy ongelma, pitää tietää 80-90 prosenttia asiasta, jonka jälkeen intuition avuin etsitään ratkaisua ja seurataan punaista lankaa (Uusikylä 2012, 121). Valmistelu ja ongelman löytymisvaihe alkoi vuonna 2008, kun nauhoitimme runonlausuntaa sävellyksen päälle. Valmisteluvaiheeseen kuului ideointi palaverissa ja palautteen hankkiminen sävellysten pohjalta. Kirjasimme mielikuvia, joita musiikki sai meissä aikaan.

2. *Kypsyttely ja hautomisvaihe, jonka aikana ongelmaa ei ajatella tietoisesti* (mt., 25; 119–122). Hautomisvaiheessa ensin tulee oivallus -reaktio! Sitten ajatus sysätään sivummalle ja taas kaivetaan esiin. Kyseenalaistetaan, onko asiat niin yksinkertaisia. Ilmaantuu pettymyksiä, hyviä hetkiä sekä myllerrystä. Ongelma hautuu alitajunnassa. (Uusikylä 2012, 121.) Kypsyttely ja hautomisvaihe oli erityisen pitkä. Alkuperäinen idea oli runomusiikkiteatteri, josta kypsyi runovisuaaliperformanssi. Kypsyttely ja hautominen kesti neljä vuotta, ehkä alitajuisesti pidempään. On mielestäni hienoa, että teos sai kypsyä rauhassa, jolloin alitajunnasta nousi esiin paljon ideoita.

3. *Oivallusvaihe, ratkaisun yllättävä ilmaantuminen* (mt., 25; 119–122). Oivallusten sarja: Uuden asian löytyessä koetaan hyvänolon tunnetta. ”Mieltä aivan kutittaa”. Muhiiva materiaali alkaa hahmottumaan lopulliseksi produktiksi. (Uusikylä 2012, 121.) Oivallus syntyi Heinosen huomattessa runojen, tapahtuman ja uusien kuvien yhteyden. Pieniä oivalluksia syntyi pitkin matkaa kuvan ja tekstin dialogista.

4. *Todentamisvaihe, jonka aikana testataan ja työstetään ideaa käytännössä* (mt., 25; 119–122). Ratkaisun hyväksyminen: Joku asia on saattanut pyöriä päässä jo vuosia. Nyt alkaa tulla sellainen olo, että asian voisi esittää julkisesti lukuisien ylä- ja alamäkien jälkeen. (Uusikylä 2012, 121–122.) Vaihe sai alkunsa, kun teokselle varmistui tilaaja. Tällöin aloitettiin kiireinen tekninen toteutus ja yhteisharjoittelu runoilijan kanssa. Ensimmäiset 4 vuotta etenivät tasaisesti ja kuvallisten tarinoiden rakentaminen ajoittui prosessin loppuun. Todentamisen konkreettinen tuote on teos, joka esitetään yleisölle.

Lisäisin malliin vielä jälkivaiheen, jossa palautteen hankkimien on teoksen kehittämisen kannalta olennaista. Kyky valita ideat, jotka ovat jatkokehittelyn arvoisia ovat

olennainen vaihe. Jokainen uusi runovisuaali -idea syntyy sen mukaan, mitä edellisestä kokemuksesta opimme. Runot vaihtuvat ja niiden mukana kuvien sisällöntuotanto. Edellisestä kokemuksesta jää jotain arvokasta seuraavaan produktion. Runovisuaalien kannalta luova prosessi muuttuu jatkuvasti. Guilfordin (1950) mukaan Wallasin mallin sisältämät vaiheet eivät tavoita niitä mentaalisia tapahtumia, joita luomisprosessin aikana esiintyy: herkkyyttä havaita ongelmia, kykyä tuottaa useita vaihtoehtoisia ratkaisuja tai ideoita, muuttaa joustavasti omaa ajattelutapaa, hallita mielen varassa monimutkaisia kokonaisuuksia sekä kykyä valita ideoita, jotka ovat jatkokehittelyn arvoisia. (Heiskanen 2008, 26.)

Uusikylän (2012, 120) mukaan kiihkeän kvartaalitalouden aikana ei ymmärretä, että luovuus vaatii aikaa. Luovan prosessin kesto vaihtelee ja saattaa kestää alitajunnassa jopa vuosikymmeniä. Useimmat viettävät paljon aikaa ideoiden kehittelyyn, vaikka alkuideasta saattaa syntyä myös hetkessä produkti. Luovaan prosessiin liittyy paljon tunneaineiksia, jotka saattavat estää tehokkaan ongelmanratkaisun. Luovaan työsken-telyyn kuuluu myös rajojen yli astuminen sekä riskien otto. Luovalle prosessille tietynlainen epämääräisyys on tyypillistä ja rajat ovat usein epäselvät. Edes työskentelyn tavoite ei aina ole selkeä. Erittäin luovat yksilöt sallivat itselleen primitiivisten ajattelutapojen käytön: he kykenevät vaihtelemaan ajatuksiaan epärationaalisesta rationaaliseen tapaan toimia. Inspiraation ja oivalluksen hetki voi olla vain hetkellinen, vaikka tulee usein pitkän hautomisen jälkeen. Jotkut ihmiset, jotka omaavat omaperäisiä ideoita, saattavat kyetä kurinalaiseen työskentelyyn, jota vaaditaan loogisten prosessien toteuttamiseksi. Käytännön toimenpiteet saattavat kuitenkin jäädä toisten huoleksi. On myös niitä, jotka antavat alitajunnan viedä. (Uusikylä 2012, 119–123.)

Luovaan prosessiin liittyy uskon puute itseen ja turhuuden tunne. Taiteilijat saattavat olla ahdistuneempia ja tuskaisempia kuin muut ihmiset. Heidän onnekseen heillä on kanava, jonka avuin he käsittelevät asioitaan. (Uusikylä, 2012). Juuri ennen luovan prosessin alkua tapahtuu usein jyrkkä mielialan muutos. Maanista innokkuutta seuraa usein depressio. Erityisen tuottavat jaksot vaihtelevat vuorokaudesta noin kuu-kauteen. Episodeille tyypillistä on lisääntynyt innokkuus ja energia, itseluottamus, voimakas hyvänolon tunne sekä mentaalisten assosiaatioiden nopeus. Intensiiviteetti- lahtelut saattavat olla etu tai haitta. Mania tuottaa innokkuutta ja sitä usein seuraava depressio taas auttaa arvioimaan työtään kriittisesti. (Uusikylä 2012, 123–125.)

Uusikylän (2012) ajatuksiin pohjaten koen olevani idea-ihminen ja intuitiivinen työskentelijä. Näen tämän näkökulman itsessäni taiteen tekijänä. Kuitenkin toimiessani myös kulttuurituottajana en voi jättää käytännön toimenpiteitä ja teoksen loppuun saattamista toisten huoleksi. Eräs syy luovan prosessin hitauteen performanssissamme on mahdollisesti juuri se, että olen pyrkinyt toimimaan sekä tuottajana että taiteilijana itse. Jos produktiolla ei ole kiire, voi kuitenkin kyetä molempiin rooleihin. Kulttuurituottaja ei voi vaihdella työn painopistettä rationaalisesta epärationaaliseen yhtä vapautuneesti kuin taiteilija, vaan ymmärtää näin mahdollisesti toimivaa taiteilijaa luovassa prosessissa. Kulttuurituottajan olisi hyvä tiedostaa myös se tosiasia, että kaikkea ei voi täydellisesti hallita vaan tulee sietää epämääräisyyttä varsinkin taiteilijoiden kanssa työskennellessä. Taiteilija, jonka luova prosessi vaikuttaa kaaosmaiselta hetkittäin, saattaa kuitenkin kyetä toimimaan myös rationaalisesti. Produktiota tulee ohjata eteenpäin punaisen langan turvin.

4.2 Michael Mumford: luovan ja rutiininomaisen prosessin vertailu

1. Luovassa prosessissa pyritään löytämään ratkaisuja ennalta määrittelemättömiin tai vaikeasti määriteltäviin ongelmiin, toisin kuin rutiininomaisessa ongelmanratkaisussa (Heiskanen 2008, 27). En tiennyt HPC:stä vielä vuonna 2008. Ehkä vainusin jotain vuonna 2010 tulevasta suosiosta intuitiivisesti. Ennalta määrittelemätöntä oli se, miten runous yhdistetään musiikkiin. Ei ollut valmista rutiininomaista ratkaisua ongelmaan, vaan prosessi kehittyi ja muuntui matkalla. Ratkaisu löytyi monitaiteellisuudesta, kyvystä yhdistää kuva osaksi runoperformanssia. Tätä ei oltu Helsinki Poetry Connectionin tilaisuudessa aiemmin tehty. Kun sanataide tuli esitettäväksi ja suosituksi Helsingissä HPC:n ansiosta, löytyi lopullinen ratkaisu esiintymispaikkaongelmaan.

2 Luovissa prosesseissa yksilöiden pitää tuottaa uusia vaihtoehtoisia ratkaisuja. Rutiininomaisessa prosessissa yksilöt soveltavat sen sijaan aikaisemmin omaksumiaan toimintamalleja ja tyytyvät tyyppillisiin ratkaisuihin. (mt., 27.) Yhteisteos on uusi niin runoilijalle, kuin visualistille. Monitaiteen yhteensulautuma pakottaa uudenlaiseen ajatteluun.

3 *Luovissa prosesseissa ratkaisut syntyvät moniulotteisten ja sykleittäin etenevien ajatusketjujen kautta, kun vuorostaan rutiiniprosessissa ratkaisut pohjautuvat pääsääntöisesti yksikertaisempaan päättelyyn* (mt., 27). Flow-kokemuksessa, joita koin luomisprosessissa, on kyse usein ajatusketjusta, joka etenee sykleittäin. En pyri suoraan ratkaisuun, vaan heittäydyn mielikuvien tuottamaan itseilmaisuun, jonka jälkeen lähdän karsimaan ja jalostaman materiaalia eteenpäin. En poissulje alussa vielä mitään.

4 *Luovassa prosessissa olemassa oleva tieto löytää uusia merkityksiä järjesty uudelleen, kun rutiininomaisessa prosessissa tieto ei muuta muotoaan vaan asettuu vanhoihin ajatusrakenteisiin* (mt., 27). Etsin uusia teknisiä toteutusmahdollisuuksia ja opin prosessissa, mitä kannattaa tehdä toisin.

4.3 Maria Peura: Luomisprosessin haasteet ja palkitsevuus

Pystyn samastumaan monitaiteellisessa projektissa Peuran (2013) kuvaamaan kirjoittamisen luomisprosessiin, joka merkitsee sisäisen kaoksen järjestelyä. Uskon, että luomisprosessin myönteinen vaikutus on alasta riippumatta varmaa. Tunteiden purkaminen teokseen on vapauttavaa ja flow-kokemuksessa kaikki kanavat ovat auki.

Peura (2013) kertoo luomisen olevan fyysinen tapahtuma. Ihminen on psykofyysis-sosiaalinen kokonaisuus (Salo-Gunst 1996, 9). Kaikki, mikä vaikuttaa henkisesti, saa aikaan myös fyysisiä tapahtumia. Siksi fyysiset aistimukset antavat intuitiivista palautetta. Teoksessa *Antaumuksella Keskenikäinen* hän kuvaa, kuinka lukeminen on sisäänhengittämistä ja kirjoittaminen uloshengittämistä. Luomisen aloittamiseen liittyy usein fyysistä että henkistä ahdistusta. Alkuun pääseminen tuntuu fyysisenä helpotuksen tunteena. Prosessiin kuuluu, että ahdistuksen läpi uidaan.

Peura (2013) vastaa yleisön kysymyksiin uhkaako liian rauhallinen elämä luovaa prosessia ja tarvitseeko taiteilija turbulenssia matkalleen, jotta materiaalia riittäisi? Konfliktinhakuisuus on aina läsnä luomisprosessissa, eikä hän väistä myllerryksiä, vaan on

utelias ja kokemuksia janoava henkilö. Luonnollisesti kirjailija ammentaa omista kokemuksistaan, kerää henkilöitä ja materiaalia. Tämä ei tarkoita kuitenkaan epävakaita elämää, kuten liiallista alkoholinkäyttöä, sillä itse luovassa prosessissa on oltava selvä. Alitajunta nostaa itsestään asioita, yllättää, sotkee ja muuttaa. Juuri tämä prosessin epävakaus kuuluu asiaan. Taiteellisen työn prosessissa tulee ottaa riski. Se, että päästetään jotain irti itsestä ja heittäydytään on välttämätöntä. (mt.)

On olennaista kestää teoksen keskeneräisyys. Luova prosessi koostuu monista vaiheista ja kaikki vaiheet muovaavat toisiaan. Mikään ei synny kerralla. Juonen kaari muuttuu, henkilöitä karsitaan ja joistain päähenkilöistä saattaa tulla yllättäen sivuhenkilöitä. Jatkuva prosessi kuitenkin palkitsee. Prosessin palkitsevuus ei ole välttämättä julkaistu kirja vaan tärkein palkitsija on prosessissa tapahtuva itsensä yllättäminen ja oivaltaminen. (mt.)

Sisäinen ja ulkoinen palaute on tärkeää. Prosessissa on olennaista myös käydä dialogia toisen henkilön kanssa, sillä teokselle tulee itse väistämättä sokeaksi. On tärkeää, että luottaa täydellisesti valitsemaansa henkilöön, jolta palautteen hankkii. Jos palautetta odotetaan useammalta henkilöltä, on osattava valikoida ne neuvot, jotka tuntee itse oikeaksi. On luotettava omaan intuitioon. (mt.)

4.4 Mihail Csíkszentmihályi: flow-kokemus

Seuraava Csíkszentmihályin (1996) flow-kokemuksen soveltaminen monitaideproduktioon perustuu itsereflektioon ja observointiin (2008-2013), Riikka Heinosen haastatteluun (2013), sekä Csíkszentmihályin (2005), Heiskanen (2008) ja Uusikylän (2012) näkemyksiin flow-kokemuksesta. Csíkszentmihályin mukaan flow-kokemuksessa on kyse syvästä mielihyvän ja psyykkisen eheyden tunteesta (Uusikylä 2012, 127). Tilaan pääsee, kun onnistuu antautumaan luovan prosessin vietäväksi. Flow-kokemuksen sisäistänyt on löytänyt oman onnensa lähteen ja psyykinen energiaa virtaa itsestään. (Csíkszentmihályi 2005.) Kun työskennellään kapasiteettien ylärajoilla, saavutetaan paras flownautinto. Kaikki huomio keskitetään toimintaan, joka kantaa maagisesti itseään eteenpäin. Flow-kokemus auttaa unohtamaan elämän epämiellyttävät puolet, sillä toissijaiselle informaatiolla ei jää tilaa tajunnassa. Flow-koke-

muksen varjopuoli on se, että kokemukset voivat tulla huumeenkaltaisiksi ja minuus alkaa vaatia pysyvää, hallittua järjestystä. (Uusikylä 2012, 127–130.)

Seuraavat Csíkszentmihályin määrittelemät (1996) flow-tulkinnat ovat Heiskasen (2008, 27–29) kokoamia. Csíkszentmihályin (2005) teos *Flow. Elämän virta. Tutkimuksia onnesta, siitä kun kaikki sujuu* ja Uusikylän (2012) teos *Luovuus kuuluu kaikille* tukee seuraavia nautinnolliseen flow-kokemukseen liittyviä tekijöitä:

1. Toiminnalla on selkeä tavoite ja ratkaisut näyttävät selkeiltä

Yksilön tavoite voi syntyä annetusta tehtävästä, mutta se voi olla myös visio siitä, mitä haluaa tehdä. Arkielämän epäjärjestys ja ristiriitaisuus ovat poissa ja toiminta etenee selkeästi. Yksilö tietää, mitä tekee tai tulee tekemään seuraavaksi. (Heiskanen 2008, 27.)

Heinosen runo *Suuret yksilöt* kertoo eri aikakaudella elävistä naisista, jotka kaipaavat toiseen aikaan. Kiehtova ajatus sai aikaan tarpeen kuvata silmiäni eteen ilmestyneitä mielikuvia. Yhdistelin vanhoja kuvia esi-isistäni, valokuvasin pitsiä, vanhaa tapettia, ja keräsin kuvamateriaalia kartanossa muinoin eläneistä ihmisistä. Halutut mielikuvat olivat saavutettavissa, työskentely oli helppoa ja eteni omalla painollaan. Aloin yhdistää pitsin kerrostumia himmenevien kasvojen päälle. Halusin kuvasarjaan takaumia, utuisuutta, haikeutta ja sensuellia arvokkuutta. Huomasin, että flow-kokemus ja onnistunut taiteellinen produktio kulkevat käsikädessä. Ainoastaan ne kuvasarjat, joissa oli flow-kokemuksen tapainen läsnä, jatkoivat matkaansa seuraavaan esitykseen.

2. Toiminnasta saa palautetta

Flow-kokemus edellyttää, että yksilö kokee toimintansa riittävän hyväksi ja valintansa oikeiksi (mt., 28).

Näen performanssissa visuaalisen tuotokseni kuvaruudulta ja runoilijan sen edessä. Itselelni antamani sisäinen palaute on riippuvainen runoilijan ja kuvan yhteensopivuudesta, kuvien ja lausunnan ajoituksesta, miljööstä, yleisöstä, tunnelmasta, kuvaruudun sijainnista ja teoksen sisällöstä. On lähes mahdotonta kokea flow'ta esiintymishetkellä, sillä esityksen tarkkailu on stressaavaa. Irtipäästäminen tai heittäytyminen ei ole silloin mahdollista. Sisältöä tuottaessa saatan tuntea flow'n. Kehon toiminnat ovat

sisäisiä palautteen antajia itselleni. Intuitiivisesti aistittavissa oleva tunnelma tapahtumapaikalla on myös hyvä palautteen antaja. Ulkoista palautetta toiminnastamme saamme toisiltamme runoilijan kanssa, yleisöltä ja järjestäjältä. Ulkoinen palaute on toiminnan kehittämisen kannalta tärkeää, sillä toisinaan teokselle tulee sokeaksi.

3. Toiminnan haasteet ovat balanssissa omien kykyjen kanssa

Yksilö tietää omat kykynsä ja valitsee haasteet sen mukaan. Kyvykkäille ihmisille toiminta on nautinnollisinta silloin, kun he toimivat omien kykyjensä äärirajoilla. Liian vaativat tehtävät saattavat johtaa turhautumiseen, joka katkaisee flow-kokemuksen. (mt., 28.)

Esiintyessäni olen usein huolestunut siitä, ettei kaikki sujuu niin kuin pitäisi. Tehtävä on itselleni vielä monin tavoin liian vaativa. Flow-kokemuksiin liittyviä riskejä voidaan pyrkiä minimoimaan kehittämällä taitoja (Uusikylä 2012, 128). Koska tekniikka ei ole täydellisesti hallussani, on mahdotonta heittäytyä prosessiin samalla tapaa kuin esimerkiksi maalatessa. Paras flow-kokemus syntyy ideoidessa kuvauskohteita ja löytäessä eri kuvien ja tekstiin välille yhteys, tarina tai tunnelma. Tekninen työskentely on haastavaa, koska ajatuksen virtaus ei kestä ikinä kauaa. Tekninen ongelma tai napin painallus keskeyttää flow'n. Mahdollisesti vanhan diaprojektorin käyttö voisi vapauttaa energiaa flow-kokemuksen mahdollistumiseen. Kokemattomat runoilijat jännittävät esiintymistään, mutta harjaantuneet esiintyjät kykenevät kokemaan esiintymishetkellä flow'n. Olen huomannut Heinosesa tapahtuneen kehityksen: sanat soljuvat suusta kuin itsestään, eikä ole tarvetta itsetarkkailuun. Esiintyessämme Oireklubbilla tilanne oli toisenlainen, sillä Heinosen täytyi keskittyä myös kuvien etenemiseen, mikä häiritsi vapautunutta lausuntaa.

4. Tietoisuus ja toiminta sulautuvat yhteen

Yksilö keskittyy täysin tekemäänsä ja kaikki muu on toissijaista. Syventynyt tekeminen ottaa yksilöstä vallan. Pään läpi virtaa ajatuksia, joita toteutetaan toiminnan kautta samanaikaisesti. (mt., 28.)

Sisällönsuunnittelussa on mahdollista kadota mieleni uumeniin, kun lukee runon ja ryhtyy kirjaamaan ajatuksia, valokuvaamaan ja keräämään siihen liittyvä materiaalia. Runoilijan tekstit syntyvät joskus flow'na, jolloin ensimmäinen ajatuksen virtaus ja

sensuroimaton teksti vie mukanaan. Niitä muokatessa flow saattaa katketa (Heinonen 2013).

5. Häiriötekijät ovat tietoisuuden ulkopuolella

Tyypillistä flow-kokemuksessa on se, että tietoisuus rajoittuu ainoastaan kyseiseen hetkeen ja toimintaan. Kaikki häiriötekijät ovat keskittymisen ulkopuolella. Riittävän suuri häiriö voi kuitenkin rikkoa keskittymisen ja sotkea toiminnan. (mt., 28.)

On täydellisen keskittynyt olo ja kaikki muu katoaa. On hyvinkin pienestä vivahteesta kiinni, onko flow-kokemus mahdollinen. Kaikki ulkoiset häiriötekijät, kuten liian humalainen ja äänekäs katsoja tai yleisö joka ei kuuntele, vaikeuttaa runoilijan hetkessä kokemaan flow'ta. Kuitenkin kirjoittamiseen keskittynyt runoilija, ei kuule mitään, eikä häntä pysäytä juuri mikään.

6. Toiminnassa ei ole epäonnistumisen pelkoa

Yksilö on keskittynyt tekemiseensä, eikä ole huolissaan epäonnistumisen mahdollisuudesta. Vasta jälkiäkteen on ajankohtaista tarkastella onnistuttiinko prosessissa. (mt., 28.)

Sisälläni asustava kriitikko estää usein flow'n. Silloin ei olla lähellä sellaisia energiavirtoja, joita flow-kokemus vaatii. Olen puutarhatöissä kokenut tästä näkökulmasta tarkasteltuna voimakkaamman flow'n, kun runovisuaalien toteutuksessa. Runovisuaalien tekeminen vaatii kuvien etsimistä, järjestelemistä organisointia. Onnistumisen tunne on huomattavasti helpompaa kitkiessä maata.

7. Tietoisuus omasta itsestä häviää, mutta palaa prosessin jälkeen selvempänä. Yksilö ei tarkkaile itseään vaan keskittyy tekemiseen. Prosessin jälkeen yksilön itsetietoisuus kasvaa. Tunnelma voi olla hetken epätodellinen. Yksilö voi mm. tuntea olevansa harmoniassa maailmankaikkeuden kanssa. (mt., 28.)

Olen astunut itseni ulkopuolelle meditoidessa. Runovisuaaleja toteuttaessani en ole päässyt yhtä syvään yhteyteen maailmankaikkeuden kanssa. Luova prosessi vaatii irrottautumista ja keskittymistä, kuten meditaatiokin.

8 *Ajantaju katoaa*

Flow-kokemuksen aikana tunnit muuttuvat minuuteiksi ja aika tuntuu lentävän. Toisinaan yksittäinen lyhyt hetki saattaa kokemuksena venyä monin verroin pidemmäksi. (mt., 29.)

Koska aika näyttää menettävän merkityksensä flow'n aikana, kiireellinen tulosvastuu on työelämässä usein flow'n vaste (Uusikylä 2012, 129). Oman produktioni kannalta on ollut vapauttavaa mahdollistaa useita flow-kokemuksia kiireellisen tulosvastuun puuttuessa. Toisinaan flow'n muut piirteet ovat niin voimakkaat, ettei kiire pysty estämään sitä (Uusikylä 2012, 129). Olen kokenut flow'n myös työskennellessä hektisessä aikataulussa.

9. *Tekeminen on itsessään tärkeää*

Tekemisellä on merkitystä tekemisen itsensä takia. Vaikka yksilö saisi tekemisestään palkkaa, niin päällimmäisenä nautinnon lähteenä on itse tekeminen. Nautinto on lähöisin yksilöstä itsestään, toisin kuin raha, kunnia ja menestys, jotka syntyvät yksilön ulkopuolella. (mt., 29.)

Kukaan Helsinki Poetry Connectionissa ei tee runoutta pelkästään rahasta. HPC:n keikoista maksetaan runoilijoille myös palkkioita, mutta se ei ole ensisijainen motiivi esiintymiseen (Heinonen 2013). Itse en ole nostanut palkkaa teoksista, vaan tehnyt visuaalit taiteen vuoksi.

4.5 Marjaana Lindeman: elämysperäinen, intuitiivinen ja rationaalinen ajattelu

Helsingin yliopiston Sosiaalipsykologian laitoksen dosentti Marjaana Lindeman (1997) vertaa elämysperäistä- (johon intuitiivinen ajattelu kuuluu) ja rationaalista ajattelua toisiinsa. Intuitiivinen ajattelu on suoraan sidoksissa siihen, mitä näemme, kuulemme ja tunnemme. Ilman analyttistä ajattelua on vaikeaa ymmärtää, miten ihmiset tai maailma todellisuudessa toimivat. Vuorovaikutus elämysperäisen ja rationaalisen ajattelun välillä on jatkuvaa. Rationaalinen tai elämysperäinen ajattelu ei juurikaan esiinny puhtaana ilman toisen ajattelutavan mukanaoloa. Usein ajatellaan virheellisesti, että ei-järjellinen ajattelu tarkoittaa lähinnä kiihtyneessä tunnetilassa toimimista,

mikä on vain yksi ilmenemismuoto. Rationaalisessa ja analyyttisessä ajattelussa pyritään usein totuuteen, intuitiivisessa ajattelussa taas ensisijaisesti ratkaisuihin, jotka johtavat hyvinvointiin. Rationaalinen ajattelu perustuu informaation sisältämään tietoon ja tiedon luotettavuuteen, elämysperäinen ajattelu informaation henkilökohtaisen merkityksen arviointiin. Elämysperäinen ajattelu aktivoituu tilanteessa, jossa rationaalinen ajattelu ei toimi: kun kyseessä on emotionaalisesti merkittävä tapahtuma, aikaa objektiivisen tiedon hankinnalle on vähän tai objektiivista vastausta kysymykseen ei ole saatavilla. Näissä tilanteissa ajattelu toimii eri periaatteilla kuin rationaalisessa ajattelussa. Arkiajattelusta valtaosa on tunneperäistä ajattelua. Sitä on vaikea huomata, koska tunneperäinen ajattelu on pitkälti tiedostamatonta ja annamme sille näennäisen järkipäisiä selityksiä. (mt., 1997.)

Ajatusta intuitiivisesta tietämisestä on kritisoitu sen epämääräisyyden takia. Intuitiivisen tietämisen kriitikko pragmaatikko Charles S. Peirce (2001) tuo vahvan näkökulman esille teoksessa *Johdatus tieteen logiikkaan ja muita kirjoituksia*, ettei intuitiivista tietämistä ole olemassa. Luomisprosessin kautta oppimani perusteella olen eri mieltä. Skeptikot pyrkivät yleensä argumentoimaan rationaalsiin perustein, kun taas itse keskustelen usein elämysperäisen ajattelun käsitteillä. Hyvin rationaalis-analyttisen yksilön voi olla vaikeaa samaistua tutkimukseni ajatukseen heittäytymisestä luomisprosessiin, kokemuksellisesta eläytymisestä ja tuntosarvien käyttämisestä. Vaikka taiteilijoiden luomisprosessit ovat vahvasti intuitiivisia, pyrin kulttuurituottajan roolissa tähtäämään tasapainoon intuitiivisen ja rationaalisen ajattelun välillä. Lindemanin (1997) mukaan molemmat ajattelutavat ovat välttämättömiä, ja niillä on omat ansionsa ja heikkoutensa. Viisaus on sitä, että osaa käyttää rationaalisuutta oikean vastauksen löytämiseen ja elämysperäistä ajattelua ongelmiin, jotka edellyttävät, että ongelma ratkaistaan tavalla tai toisella.

4.6 Luovuuden tukeminen työyhteisössä ja kaksoisrooli

Monitaideproduktion observoinnin avuin olen vakuuttunut, että moni seuraavista Uusikylän (2012, 188–189) kuvaamista luovuuden tukemisen ominaisuuksista työyhteisössä toteutuivat runoilija–tuottaja, visualisti–tuottaja -taidetiimimme luomisproses-

sissa ja takasivat vapaan, luovan ja avoimen ilmapiirin. Näin kulttuurituottaja tukee parhaiten luovuutta työyhteisössä:

1. Haasteellisuus: työ koetaan tärkeäksi, kun saa tehdä muutakin kuin rutiineja, tuntea työn iloa ja sisäinen motivaatio hallitsee. Olennaista on, että saa sitoutua yhteisiin tavoitteisiin aidosti, eikä olla vain sitoutuvinaan. (Uusikylä 2012, 188.)
2. Vapaus: yksilö saa omaa päätösvaltaa ja olla tarpeeksi riippumaton, ongelmista ja vaihtoehtoista keskustellaan, eikä tarvitse pelätä virheitä tai rajan yli astumista, sillä ideoita tuetaan. (mt., 188.)
3. Ideat kiinnostavat: kuunnellaan ja rohkaistaan, puhutaan avoimesti, kommunikatio on selkeää ja suoraa (mt., 188).
4. Saa epäonnistua: siedetään epävarmuutta, riskinotto sallitaan, käydään rohkeasti toimeen kun on aika, varman päälle pelaaminen unohdetaan (mt., 188).
5. Tarpeeksi aikaa: on aikaa keskustella ja kypsyttellä ideoita, lähtökohdasta saa edetä moniin suuntiin, irrotaan rutiineista ja kellon orjuudesta, saa ajatella rauhassa ilman tuottajan päällekyäviä ohjeita ja uusiin ehdotuksiin uhrataan riittävästi huomiota. (mt., 189.)
6. Väittelyt: Ideat kohtaavat vapaasti, niitä kannatetaan ja vastustetaan perustellen, saa kyseenalaistaa, kukaan ei ole auktoriteetti asemansa perustella, ketään ei tyrmätä poikkeavan näkemyksen takia, ideat tappelevat eivät ihmiset. (mt., 189.)
7. Konfliktit: Ihmiset käyttäytyvät kypsästi, ymmärretään asian ja tunteen ero, kontrolloidaan aggressioita, ei kiusata toisinajattelijoita. Luovuus syntyy näkemysten ristiriidoista mutta kuolee myös ihmisten ristiriitoihin. (mt., 189.)

Kulttuurituottajan on helpompi tukea luovuutta työyhteisössä, kun hän tiedostaa, että erittäin luova yksilö pystyy vaihtelevaan työskentelyyn painopistettä kahden eri ääripään välillä, jotka ovat Csíkszentmihályin mukaan esimerkiksi leikkisä–kurinalainen, energinen–laiska, älykäs–lapsellinen, fantasioiva–realistinen, ekstrovertti–introvertti, traditionaalinen–kapinallinen, nöyrä–ylpeä, intohmainen–objektiivinen jne. (Uusikylä 2012, 95–98.) Mikäli kulttuurituottaja toimii sekä tuottajana että taiteilijana projektissa on toimenkuva haasteellinen, mutta mahdollinen. Kiireisessä aikataulussa siihen ei välttämättä ole mahdollisuutta. Myös taiteilija joutuu ottamaan vastuuta asioiden lop-

puunsaattamisesta ja rahoituksen hakemisesta jne. Vaihtelukykyä eri ominaisuuksien välillä tarvitaan ja erityisen luovilla yksilöillä on siihen hyvät mahdollisuudet. Luova yksilö uskaltaa käyttää persoonallisuutensa ääripäitä tuntien vähemmän syyllisyyttä kuin vähemmän luovat (Uusikylä 2012, 95).

4.7 Yhteenveto luovan prosessin olennaisista tekijöistä

Olen soveltanut johtopäätökset observointiin sekä osittain Heiskasen (2008) Uusikylän (2012) Peuran (2012; 2013), Wallasin (1926) ja Csíkszentmihályin (2005) näkemyksiin pohjaten.

- Luova prosessi on taidelajista riippumatonta: kaikilla aloilla luova prosessi etenee samankaltaisesti.
- Palautteen hankkiminen on tärkeää, ettei tule itselleen sokeaksi. Se kannattaa hankkia henkilöltä johon luottaa. Myös sisäinen palaute on tärkeää.
- Ainoastaan prosessin tulos ei ole tärkeä, vaan oivaltaminen prosessissa ja itsensä yllättäminen.
- On luotettava omaan intuitioon.
- On seurattava punaista lankaa ja juonen kaarta.
- Luovan prosessin haasteena on itsekritiikki: liiallinen itsesensuuri saattaa estää työskentelyn kokonaan.
- Luova prosessi on voimakkaasti alitajuista toimintaa
- Prosessin epävakaus kuuluu asiaan.
- Tulee sietää ahdistusta: sen läpi tulee uida.
- Tulee rikkoa rajoja ja ottaa riskejä.
- Ihminen on psykofyysis-sosiaalinen kokonaisuus: luova prosessi on aistittavissa myös fyysisesti.
- Luova prosessi on jatkuvaa muutosta.
- Luovassa prosessissa on osattava heittäytyä ja päästää irti.
- Luovassa prosessissa tulee janota kokemuksia, mutta toimia selväpäisesti.
- Keskittyminen on tärkeää luovassa prosessissa.
- On olennaista kestää teoksen keskeneräisyys.

- On osattava luoda ajatukset näkyviksi.
- Luomisprosessissa tapahtuu paljon alitajuista työskentelyä; oivallukset nousevat usein esiin tiedostamattoman ajattelun kautta sekä työskentelyssä pidettyjen taukojen aikana.
- On työskenneltävä tarpeeksi haastavan tehtävän parissa, mutta omien kykyjen mukaan.
- Tuottajan on tehtävä voitavansa flow'n mahdollistamiseksi.

5 VASTAUKSET TUTKIMUSKYSYMYKSIIN

Miksi kulttuurituottajan tulisi ymmärtää luovaan prosessiin liittyviä vaiheita, kannattaisi hyödyntää intuitiotaan ja tulisi tukea flow-kokemuksen mahdollistamista luomisproesseissa?

5.1 Luovan prosessin ymmärtäminen auttaa tukemaan luovuutta työyhteisössä

Miksi kulttuurituottajan tulisi ymmärtää luovaan prosessiin liittyviä vaiheita?

Kulttuurituottajan ja taiteilijan toimenkuvat lähenevät yhä enemmän toisiaan. Molemmissa rooleissa otetaan vastuuta yli rajojen ja toisinaan tuottaja toimii kaksoisroolissa taidehankkeiden parissa. Taiteilija–tuottaja tai kulttuurituottaja ei voi vaihdella painopistettä rationaalisesta epärationaaliseen yhtä vapautuneesti kuin taiteilija. Tuottaja ei voi myöskään jättää käytännön toimenpiteitä tai teoksen loppuunsaattamista toisten huoleksi tai taiteilijoita oman onnensa varaan. Kulttuurituottajan tulee ymmärtää inspiraation, kuten myös tehottomuuteen liittyviä ajanjaksoja, jotka kuuluvat luomisprosessiin ja pyrkiä siihen, ettei näe asioita hankalan persoonan syynä vaan mahdollisesti ohimenevänä ja välttämättömänä vaiheena prosessissa. Juuri ennen prosessin alkua saattaa tapahtua jyrkkä mielialan muutos ja erityisen tuottavat ajanjaksot kestävät vuorokaudesta kuukauteen. Taiteilijoiden työskentely intensiivisyys ja tuotteliaisuus etenee tietyissä jaksoissa. Jos näyttää siltä, että taiteilija ei ole päässyt vielä täyteen tehoonsa, ei kannata vaatia heti tulosta, vaan tukea ilmapiiriä, jossa luominen on mahdollista. Luomisepisodien aikana taiteilija on hyvin energinen ja täynnä itseluottamusta, kun taas sitä mahdollisesti seuraavassa depressiossa olotila on toi-

senlainen. Myös ennakkopaineet, itsekritiikki ja omat liialliset odotukset vaikuttavat siihen, millaisia haasteita luomisprosessissa kohdataan (Taiteilija Taiteiden Yössä 2013). Luomisprosessin vaiheisiin liittyvät intensiteetti heilahtelut voivat olla etu tai haitta, sillä mania tuottaa innokkuutta ja depressio taas auttaa arvioimaan työtä kriittisesti. Taiteilijan luova prosessi, joka saattaa vaikuttaa kaaosmaiselta hetkittäin, ei tarkoita sitä, etteikö luomisprosessin lopputulos olisi hyvä. Produktiota tulee ohjata eteenpäin punaisen langan turvin (Uusikylä 2012; Peura 2013). Keskustelu taiteilijan kanssa auttaa myös seuraamaan, missä mennään. Kommunikointi ei välttämättä toimi luonnostaan, jos toisilleen vieraat taiteilijat luovat yhteisteosta. Kulttuurituottajan voi pyrkiä toimimaan viestijänä taiteilijoiden välillä. Liiallinen ohjailu syö luovuutta, sillä inspiraatio lähtee taiteilijasta itsestään käsin. Kulttuurituottajan tulee intuitiivisesti aistia, tarvitseeko taiteilija tukea tai ohjausta.

Kulttuurituottaja ei ole näkemykseni mukaan pelkästään rationaalinen organisoija ja projektia eteenpäin vievä moottori vaan myös ihmistuntija. Ajatus siitä, ettei kulttuurituottaja ymmärtäisi lainkaan taiteilijoiden persoonalle ominaisia piirteitä, tuntuu estävän hyvän yhteistyön luomisprosessissa. Kulttuurituottaja työskentelee taiteilijoiden kanssa, joita tulisi käsitellä ihmisinä, ei suorittajina. Huomasin luomisprosessin aikana, että jotkin aiemmin stereotyyppisinä pitämistäni taiteilijaklaseista pohjaa tutkittuun tietoon ja selittää itselleni taiteilijoiden luonteeseen vaikuttavia tekijöitä. Uusikylän (2012) mukaan taiteilijoiden joukosta löytyy tyypillisemmin piirteitä, jotka ovat herkille ja luoville yksilöille ominaisia. Csíkszentmihályin kuvaava vaihtelu eri ääripää ominaisuuksien välillä, kuten esimerkiksi leikkisä–kurinalainen, energinen–laiska, fantasioiva–realistinen, traditionaalinen–kapinallinen tai intohimoinen–objektiivinen, ovat luoville yksilöille ominaisia. (Uusikylä 2012, 95–98.) Koska herkän, uteliaan ja muista riippumattoman luovan yksilön koko persoonallisuus on käytössä siinä, mitä hän tekee, herkkyys toimii niin hyvässä kuin pahassakin: Luovan yksilön onnena on itseilmaisun väylä, mutta luomisperiodeihin kuuluvat myös jyrkät mielialan muutokset (Uusikylä 2012).

Mitä enemmän kulttuurituottaja ymmärtää luovia persoonien intuitiivisia työskentelymetodeita ja luovuuden syklittäistä luonnetta sitä helpompaa yhteistyö on. Tietoisuus asioista lisää tuottajan tai tuottaja-taiteilijan kykyä olla kärsivällinen erityisesti luomisprosessiin liittyvissä haasteellisissa vaiheissa; tulee sietää epävarmuutta, kesken-

eräisyyttä ja ottaa riskejä. Luomisprosessin vaiheet tiedostava kulttuurituottaja ymmärtää, että haasteet eivät ole välttämättä ihmisten välisiä vaan tulevat teoksen puutteissa ilmi. Ne auttavat kehittämään produktiota eteenpäin. Konfliktit eivät ole välttämättä uhka luovalle prosessille vaan sen mahdollisuus.

Seuraavat piirteet ovat ihanteellisia periaatteita luovuuden tukemiseen. Ne eivät ole aina mahdollisia esimerkiksi tiukan aikataulun takia. Kulttuurituottaja voi kuitenkin pyrkiä tukemaan parhaiten omaa sekä taiteilijan luovuutta työyhteisössä, mikäli osaa huomioida seuraavat luomisprosessiin liittyvät tekijät: työ täytyy olla tarpeeksi haasteellista ja tärkeää ja sisältää muutakin kuin rutiineja. Luomisprosessissa tulee tuntee työn iloa, jota hallitsee aito sisäinen motivaatio. Yksilöiden tulee olla tarpeeksi vapaita ja riippumattomia. Mahdollisista ongelmista ja vaihtoehdoista keskustellaan avoimesti, eikä tiimissä kenenkään tulisi pelätä virheitä tai rajan yli astumista. Uusia ideoita tulee kuunnella ja rohkaista. Kommunikaation on oltava selkeää ja suoraa. Epäonnistumista ei pidä pelätä. Varman päälle pelaaminen unohdetaan ja riskinotto sallitaan, ja käydään rohkeasti toimeen kun on aika. Kellon orjuudesta ja rutiineista tulisi irrottautua. Ajattelulle täytyy antaa aikaa, ilman tuottajan päällekkäiviä ohjeita ja uusille ehdotuksille annetaan huomiota. On oikeus väitellä, sillä ideoiden tulee kohdata vapaasti. Niitä kannatetaan tai vastustetaan perustellen. Aina saa kyseenalaistaa, sillä kukaan ei ole auktoriteetti asemansa perustella eikä ketään tiimissä tyrmätä poikkeavan näkemyksen takia. Ideat tappelevat, eivät ihmiset. Luovuus syntyy näkemysten ristiriidoista mutta myös kuolee niihin, mikäli ratkaisua ei löydetä. (Uusikylä 2012, 189-189.) Luomisprosessin kypsymiselle tulisi pyrkiä antamaan aikaa ja tilaa ja lähtökohdasta on oikeus edetä moniin suuntiin. Parhaat oivallukset tuntuvat usein syntyvän luomisprosessissa pidettyjen taukojen aikana. Kulttuurituottajan kannattaa pyytää taiteilijoita kirjaamaan ylös alitajunnasta nousseita ideoita tai unia. Tiedostamattoman merkitystä luomisprosesseissa ei kannata aliarvioida. (Uusikylä, 2012; Peura, 2013.)

Intuitiivisen kouluttajan Caroline Myssin (2005, 40) mukaan muutosta pelätään enemmän kuin kuolemaa. Muutokset luovassa prosessissa eivät ole täten helppoja, mikäli taiteilija on päättänyt uskoa näkemykseensä. Luomisprosessiin liittyvä ahdistus kuitenkin johtaa usein ongelmanratkaisuun, joka johtaa taas uusiin luovempiin ideoihin.

Kulttuurituottajan kannattaa kunnioittaa taiteilijan näkemystä, mutta uskaltaa ehdottaa muutosta, jos se on välttämätöntä ja mahdollista.

Maria Peuran (2013) tulkinta luomisprosessista auttoi ymmärtämään, omaa taiteellista prosessia selkeämmin ja etten paini yksin luomisprosessiin liittyvien haasteiden parissa. Olennaista on muun muassa punaisen langan seuraaminen, ahdistuksen läpivieminen, luotettava ulkopuolinen palaute, usko intuitioon ja jatkuva työstö. Entistä parempi ymmärrys itsestä taiteen tekijänä ja tulevana kulttuurituottajana rohkaisee itseäni työskentelemään taiteilijoiden kanssa tai kaksoisroolissa inspiroituneemmin.

5.2 Intuitio kulttuurituottajan apuvälineenä

Miksi kulttuurituottajan kannattaisi hyödyntää intuitiotaan luovassa prosessissa?

Tulos ja aikataulukeskeisessä kulttuurissa on harvoin mahdollisuus heittäytyä henkireikäprojektiin, jossa saa toimia sen mukaan, mikä tuntuu oikealta ja taide ja sen sisältö määrittelevät suunnan. Vuonna 2008 sain intuitiivisen aavistuksen siitä, että monitaide ideastani kehkeytyy jotain, vaikken tiennyt tarkkaan, mitä. Suurelta osin intuitiivisen työskentelyn onnistumisesta kertoo se, että musiikista syntynyt idea kehittyi performanssiksi, jossa runous ja kuva kohtasivat toisensa Oireklubilla ja Annikin Runofestivaaleilla.

Olen etnografian, itsehavainnoinnin, observoinnin sekä perehtymäni aineiston pohjalta vakuuttunut, että intuitiivisen kyvyn kehittäminen helpottaa kulttuurituottajan työskentelyä luomisprosesseissa ja erityisesti nopeiden ratkaisujen tekoja. Tuottaja työskentelee luovassa ympäristössä, jossa edellytetään muutakin, kuin järjen käyttöä. Jos kulttuurituottaja ei osaa kuunnella ollenkaan intuitiotaan, ratkaisujen tekeminen saattaa koitua hankalaksi taidealalla, joka on tunnetusti tunneperäinen. Tunneperäisyydellä tarkoitan luomisprosesseja ja niistä syntyneitä tuotteita, jotka perustuvat mielikuvien tuottamiseen. Taidealalla on kyse usein makuasioista, joita ei oikeastaan voi arvottaa. Siksi kulttuurituottajan kannattaa pohjata tuntosarviinsa miettiessään, mikä juttu on nyt ajanhermolla ja toimii. Fyysinen keho kertoo usein alitajuisista tunteuksista ja saattaa antaa tärkeää ennakoivaa tietoa, jota ei vielä osaa loogisesti perustella. Työskentelyn tietää etenevän intuitiivisesti, kun se vie kuin itseään eteen-

päin. Jokainen luovan prosessin vaihe synnyttää uusia ideoita. Intuition avuin voi myös hankkia palautetta. Informaatiota ja palautetta onnistuneisuudesta kannattaa hankkia myös sen kautta, mitä fyysinen keho viestittää. Esimerkiksi tunnelma klubeilla on intuitiivisesti aistittua tietoa ja tärkeä palautteen antaja onnistumisesta. Hetken vaikutelmilla on merkitystä ja välitön intuitiivinen aistimus on usein oikea, vaikka se haalistuu nopeasti. Siksi se kannattaa dokumentoida nopeasti.

Taiteilijoiden luomisprosessi voi olla hyvinkin intuitiivista, eikä sen tarvitse olla paikoin lainkaan järjellistä. Kulttuurituottajan, joka toimii tuottaja-taiteilija kaksoisroolissa on parasta olla hyvin luova ihminen, sillä hänen täytyy osata vaihdella painopistettä toisinaan ei järjellisen luomisprosessin vaiheen aikana ja järjellisen ja järjestelmällisen kulttuurituottajan roolin välillä. Tämä selittää sen, miksi taiteilija-tuottaja rooli on haasteellinen. Intuitiiviseen työskentelyyn pohjaaminen ei välttämättä myöskään sovi kaikille. Pelkän intuition varaan heittäytyminen sisältää riskin, mikäli intuitio ei osu oikeaan. Paras yhdistelmä on intuition varmistaminen logiikalla. Intuitiivisen työskentelymetodin on tarkoitus toimia tukena taidehankkeissa tuottajan apuvälineenä.

Monitaiteellinen projekti eteni intuitiivisesti, emmekä kiirehtineet prosessissa. Toisinaan uskonpuute iski, sillä hanketta ei toteutettu järjestelmällisesti. Luomisprosessin edetessä alkoi kuitenkin hahmottumaan kulttuurituottajan työvaiheisiin perustuva runko, jonka avuin oli mahdollista saada performanssi etenemään. Tämä kertoo siitä, että logiikan ja intuition yhdistelmästä syntyy toimiva tapa työskennellä. Olen kokenut suurimmaksi osaksi intuitiiviseen työskentelyyn pohjaavan produktiomme onnistuneena. Toisinaan olen kyseenalaistanut, ovatko esimerkiksi kuva-aihioni liian kaukaa haettuja mielikuvia. Väärät valinnat usein perustuvat siihen, että intuitiivinen ääni on yrittänyt sanoa jotain, mutta se on sammunut, koska ohitin sen. On siis kehitettävä edelleen intuitiota, mikä on kaikille ihmisille mahdollista. Intuitiivisen työskentelyn onnistuneisuutta monitaiteellisessa projektissa puolestaan edisti se, että tunnen Heinosen kymmenien vuosien takaa. Pystyimme puhumaan ja jakamaan teemat ja niihin liittyvät ajatukset vaivatta. Heinonen antoi täyden vapauden kuvien toteutukselle ja itseni oli helppo samaistua hänen runoihin joiden taustat tiedän. Totesimme Heinosen kanssa, että meillä on oltava jonkinlainen intuitiivinen yhteys. Toisinaan ajatukset kohtaavat niin helposti, että laskemme leikkiä siitä, kuin olisimme kaksi kehoa yhdessä mielessä.

Intuitiivinen herkkyuteni joutuu todelliselle koetukselle vasta, kun työskentelen uusien ihmisten kanssa. Intuitioon kannattaa luottaa esimerkiksi sen suhteen kenen kanssa ryhtyy yhteistyöhön. Tulee miettiä, miltä kohtaaminen tuntuu ja ottaa heti alkuun vastaanotettu informaatio tietoiseen käsittelyyn. Käsityksen tulisi syntyä monesta muustakin tekijästä, kuin siitä, mitä henkilö kertoo itsestään. Havainnot, joita tehdään, ovat nopeita, mutta sisältävät suuren määrän tietoa. Mahdollisimman aitojen, objektiivisten havaintojen saavuttaminen auttaa oikeiden ratkaisujen teossa. Järjestelmällisyys ja looginen päättelykyky ovat kulttuurituottajan välttämättömyys, mutta taiteen parissa työskenneltäessä on ainakin ymmärrettävä taiteilijoita, jotka pohjaavat vahvasti intuitioon luomistyössään.

5.3 Luovassa prosessissa tulisi tähdätä flow-kokemuksiin

Miksi kulttuurituottajan tulisi tukea flow-kokemuksen mahdollistamista luomisprosesseissa?

Flow-kokemuksen erittely työskentelypäiväkirjassa, keskustelut taiteilijoiden kanssa sekä flow-kokemusta käsitteleviin teorioihin perehtyminen auttoi ymmärtämään, millaiseen työskentelyyn itseilmaisussa kannattaisi pyrkiä. Kulttuurituottajan on osattava rakentaa tiimi, jossa jokainen loistaa parhaassa elementissään; pyrkiä edistämään sitä, että jokainen taidetiimin tekijä olisi oikeassa roolissa. Kun yksilöistä saadaan parhaat piirteet esille, myös flow-kokemus mahdollistuu. Flow'ta ei ole helppo saavuttaa. Kannattaa kuitenkin pyrkiä parhaaseen mahdolliseen luomisen tilaan. Jos onnistuu löytämään tasapainon kykyjen ja uskon välillä, on suunta oikea. Parhaimman flow-kokemuksen voi saavuttaa, kun työskentelee haastavassa tehtävässä ja antaa kaikkensa, mutta hallitsee tilanteen. Kulttuurituottajan tulisi ohjata toimintaa taideproduktioissa niin, että tiimiläisten tehtävät ovat sopivan haastavia, muttei ylitsepääsemättömiä. Näin saadaan aikaan laadukkaita kokonaisuuksia.

Uusikylän (2012) ja Csíkszentmihályin (2005) flow-tulkintojen avulla käsitin erityisesti flow'n estävät tekijät, jotka tulisi pyrkiä minimoimaan. Flow'n saavuttaminen on mahdollonta, jos vapaa ajatuksenvirta estyy. Yksi selkein flow-kokemuksen este on liiallinen itsesensuuri. Tulosvastuu paineet, kuin myös liialliset omat odotukset heikentä-

vät luovuutta. Flow-kokemuksen huippuhetkessä piilee myös vaara: energiavirtauksen aikaansaamasta tunteesta voi syntyä riippuvuus. (Uusikylä, 2012). Siitä, mikä nielaisee, on osattava myös astua ulos. Kulttuurituottaja voi tässä kohtaa pyrkiä ohjaamaan taiteilijaa ulos autuaasta olotilastaan kohti konkretiaa. Ajatukset on lopulta osattava luoda näkyväksi ja siinä kohtaa kulttuurituottajaa tarvitaan.

Monitaiteellisen performanssin pyrkimyksenä on viedä katsoja mielikuvitusmatkalle, flow'n kaltaiseen olotilaan. Katsoja voi harrastaa mentaalisesti luovaa ja aktiivista toimintaa. Toisinaan itsekin pääsen flow'n kaltaiseen olotilaan lukiessani Heinoisen runon ja saadessani siitä idean, jota lähdän toteuttamaan.

6 KRIITTINEN ARVIO JA KEHITYSTOIMENPITEET

Heiskasen (2008, 26) mukaan useat tutkijat ovat kritisoineet Wallasin nelivaihemallin kykyä kuvata luovaa prosessia, sillä malli yksinkertaistaa sitä. Uusikylä (2012), Peura (2013), Csíkszentmihályi (2005) ja Mumford (1991) tarjosivat kuitenkin monipuolista tietoa Wallasin (1926) mallin tueksi. Seuraavaksi pohdin kriittisesti opinnäytteeni yleistettävyyttä, luotettavuutta ja onnistumista.

6.1 Yleistettävyys ja luotettavuus

Luova prosessi on kaikessa taiteellisessa toiminnassa samankaltaista (Peura 2013; Heiskanen 2013; Uusikylä 2012). Luovaa prosessia koskevat johtopäätökseni, ovat täten yleistettävissä taidealasta riippumatta kaikkeen luovaan toimintaan. Monitaideperformanssi on sen sijaan uniikki, eikä toistettavissa sellaisenaan.

Tarkastelen opinnäytteessäni taideproduktion luomisprosessia, jossa toimin kaksoisroolissa. Yleensä kulttuurituottaja ei ole tuottamissaan hankkeissa yhtä voimakkaasti sisällöntuottamisen kanssa tekemisissä tai saa puuttua taiteelliseen sisältöön lainkaan. Tuottaja saattaa astua kuvioon vasta, kun sisältö on jo tuotettu. Opinnäytteeni monitaideproduktiota koskevat johtopäätökset eivät täten sovellu sellaiseen kulttuurihankkeeseen, jossa tuottajan on toimittava ainoastaan tuotannollisissa tehtävissä. Johtopäätökseni soveltuvat parhaiten luoviin prosesseihin, joissa tuottaja on kontak-

tissa taiteen sisältöihin, taiteilijoihin tai toimii itse kaksoisroolissa. Koska opinnäytteeni ei keskity HPC:n toimintaan, en käytä HPC:n tapahtumien kävijämääriä yleistäen niitä monitaiteelliseen produktion.

Opinnäytteessäni on mukana aineksia psyykkisistä tapahtumista, tunteista ja elämyksistä, jolloin luotettavuus-, yleistettävyy- tai objektiivisuuskriteerit eivät toteudu samassa määrin kuin havaintoja laboratoriossa tutkittaessa (Salo-Gunst, Vilkkö-Riihelä 1996, 17). Tunteet ja elämykset ovat kuitenkin tärkeä osa monitaiteellisen produktion peilaamista ja arviointia intuitiivisessa työskentelyssä. Flow-kokemuksia tarkastellessani ja eläytyessäni runoihin sekä toimiessani taiteen tekijänä subjektiivisuus on väistämätöntä. Pyrin kuitenkin tiedostamaan sen kriittisesti. Vaikka opinnäytteessäni on mahdollisuus välttää itsereflektiota, se pohjaa tutkittuun tietoon omien havaintojeni lisäksi. Myös intuitiivinen työskentelymetodi saattaa aiheuttaa kritiikkiä. Yksilön sisältä kumpuavan intuitiivisen kokemuksen määrää tai oikeellisuutta on hankala mitata olematta subjektiivinen. Ainut löytämäni keino intuitio -kokemuksen analysoimiseen on kriittinen itsereflektio, joka pohjaa aineistoon ja nojaa asiantuntijoiden näkemyksiin. Intuition onnistuneisuutta voidaan analysoida esimerkiksi siten, millaisia ennakoavuuksia on saatu ja ovatko ne toteutuneet.

HPC:n facebook -keskusteluryhmät, yleisön, järjestäjän sekä runoilija Heinosen palaute esityksistä antoi omien havaintojen lisäksi tietoa teoksesta ja tapahtumasta. Opinnäytteeni luotettavuutta lisää myös se, että olen vuodesta 2006 lähtien observoinut taiteellisten produktioiden kehittymistä ja niiden luovaa prosessia. Luotettavuutta lisäävät myös toistuvat raportoinnit ja päiväkirjamerkinnot.

6.2 Kriittinen arvio

Kulttuurituottajan tehtävä on mahdollistaa taide ja kulttuurialalla toimiville henkilöille kohtuullinen palkka. Mitä, jos entistä useammat kulttuurituottajat ja taiteilijat työskentelisivät vain intuitionsa varassa ja taiteellista flow'ta etsien, vailla realistista rahoitus-pohjaa, joka mahdollistaa työstä saatavan palkan? Kulttuurialan hankaloittaminen ei ole opinnäytteeni tarkoitus. Kokeiluni tarkoitus oli antaa tärkeää tietoa siitä, mihin

kulttuurituottajan kannattaa kiinnittää huomiota luomisprosesseissa. Uskon, että tietous luovuudesta ruokkii luovuutta ja kehittää kulttuurituottajan toimenkuvaa.

Produktio onnistui mielestäni intuitiivisen työskentelyn avuin hyvin; aistimme ja ennakkoimme asioita ja olimme oikeassa paikassa oikeaan aikaan. Onnistunut dialogi kuvan ja tekstin välillä vaatii myös runoilijan mielen liikkeiden ymmärrystä. On tärkeää, että niin runoilija kuin visuaalinen suunnittelija kokevat lopputulokseen omakseen. Yhtenäisen näkemyksen saavuttaminen Heinosen kanssa oli vaivatonta. Työskentely oli avoimesti vuorovaikutteista ja pitkän tuntemisen tuloksena helppoa. Sisällöntuotannon prosessissa ilmeni useita flow-kokemuksia mahdollisesti itseilmaisun vapauden takia. Heinosen runous heräsi itsessäni henkiin ja minusta tuli sen vahva tulkitsija. Meillä oli aikaa kypsyttää taide omien laatukriteeriemme mukaiseksi, eteenpäin ajavana motiivinamme toimi taide itsessään, meillä oli halua ja uskoa tekemiseen sekä kyky nähdä asioiden yhteys toisiinsa.

Oireklubilla ja Telakalla esiintyminen olivat hyviä näytön paikkoja. Otimme ensi-illassa riskin, mutta opimme siitä paljon. Heinoselle syntyi Oireklubin jälkeen realistisempi käsitys esityksen teknisen toteuttamisen hitaudesta ja itselleni siitä, ettei visuaalisen puolen kanssa aiemmin työskennelleet voi ymmärtää siihen liittyvää työmäärää. Monitaiteellinen projekti tarjosi paitsi kokemusta myös kontakteja, tunnettavuutta ja taiteellisen ilmaisun nautintoa. Visuaalit auttoivat keskittymistä runouteen ja toivat moniulotteisuutta jo valmiiksi monipuoliseen HPC:n lavarunouteen sekä uuden ilmeen Heinosen esiintymisiin. Vaikka tekniset ongelmat Oireklubilla olivat merkittäviä, toimivat ne myös osoituksena siitä, että ikävistä tilanteista selviää. Annikin Runofestivaalit saivat paljon kiitosta ja Oireklubin esiintyjäkaarti on osottautunut vuosien kuluessa kirjavaksi nimekkäine artisteineen. Saan olla tyytyväinen, että visuaalini pääsivät osaksi molempien tapahtumien ohjelmaa. Suuren suosion viimevuosina saavuttanut HPC on vahva tekijä, kuten myös runoilijana mainetta niittänyt Riikka Heinonen, jonka kanssa oli ilo työskennellä.

Olen tyytyväinen, että hanke tuli saatettua loppuun ja voin sen lisäksi allekirjoittaa taiteen vuoksi -ideologian. Se halutaan säilyttää tärkeänä ideologiana jatkossakin. Aiomme toteuttaa myös hyväksi toteamaamme ajatusten tiivistä vaihtoa. Pyrimme työstämään monitaiteellisia teoksiamme jo osittain syntyneistä vapaan ilmaisun ma-

teriaaleista, johon lisäämme elementtejä. Kuva- ja tekstimateriaalia, jota ei ole vielä käytetty teoksissa on kerääntynyt runsaasti. Niistä on mahdollista räätälöidä seuraavaan esitykseen uusi visuaalinen teos.

Luomisprosessi osottautui itselleni vähintään yhtä tärkeäksi kuin lopullinen tuotos. Aion jatkossakin hypätä toisinaan kulttuurituottajan systemaattiselta raiteelta ja palata sille, mutta ainoastaan intuitioon pohjaten. Ei hyvä kirjakaan synny kerralla, se vaatii Peuran (2013) mukaan monia eri versioita ja radikaaleja muutoksia matkallaan, aivan kuten monitaiteellinen teoksemmekin.

6.3 Kehitystoimenpiteet

Teoksen kehittäminen on edelleen ajankohtaista, sillä lavarunous ja monitaide ovat nousujohdanteessa. Ilman rahoittajaa ja aikataulupaineita etenevän luomisprosessin ja kulttuurihankkeen suurin riski on se, että taiteellinen prosessi jää pelkälle ideoinnin tasolle tai muiden hankkeiden jalkoihin ajan sekä motivaation puutteen takia. Toiminnan talouspuolen kehittäminen varmistaisi prosessin loppuun viemisen nopeammin. Tämä ei kuitenkaan takaa välttämättä parempaa laatua. Parhaimmassa tapauksessa taiteilija saa rahoituksen turvin esille asioita, jotka ovat saaneet kypsyä tarpeeksi laadukkaaksi.

Monitaiteen rahoituksen nykytila on lupaava, mutta rahoituksen saaminen ensikertalaisena ei ole helppoa. Kun apurahoja on saanut, muutkin vakuuttuvat. Monitaiteellinen toiminta kuuluu tuen piiriin ja on erotettu omaksi taiteenlajikseen. Taiteen edistämiskeskus (2013) on nimennyt monitaiteeksi taiteenlajien välimaastoon asettuvat taiteet ja jakaa tukia sellaisille hankkeille, jotka jäävät helposti muiden tukimuotojen ulkopuolelle. Taiteen edistämiskeskus jakaa monitaiteellisiin hankkeisiin apurahoja ja avustuksia noin 65 000 euroa vuodessa. Vuonna 2013 taiteenlajien raja-aitoja rikkoivia taiteilijoita ja heidän hankkeitaan tuetaan yhtä paljon kuin vakiintuneiden taiteenlajien edustajia. Haasteena vaihtuville hankkeille, joita projektiluontoiset kulttuurihankkeet usein ovat, ovat apuraha-aikojen lyhyet ajanjaksot tai pienet summat. Haasteena on myös ajanhermolla pysyminen; jatkuva tietoisuus siitä, mitä tuetaan juuri nyt, tai miten toimintaa kannattaa jalostaa. Hakijoita samoille apurahoille on lu-

kuisia. Kulttuurihankkeiden rahoitus on säädettävä monesta eri lähteestä. Tulee todistaa itsensä vakuuttavaksi ja nousta esiin muiden hakijoiden joukosta. Jos ei ole yhteiskunnallisesti laajemmasta ja merkittävämmästä hankkeesta kyse, pidempiaikaisia tukia ei ole helppo saada. Huolellisella apurahahakemuksella voi kuitenkin parantaa mahdollisuuksiaan. Lahjakkuus ja uutuusarvo arvotetaan korkealle. Tärkeintä rahoitushakemusta tehdessä on huomioida työn arvottaminen, budjetti, työtuntien arviointi ja laitehankinnat. Aloittelevan tuottajan kuukausipalkka kuuluisi olla noin 2200 e/kk. (Taike 2013.)

Lavarunouden nostattaminen ja kulttuuriperinnön vaaliminen on tärkeää. Myös kaupunkikulttuurin elävöittäminen sekä alakulttuurien vaaliminen on olennaista. Olennaisin elementti monitaideproduktiossa on eri taidealueiden sulautuminen yhteen. On tärkeää saada entistä laajempi kohderyhmä kiinnostumaan lavarunouden, kuvataiteen, visuaalisuuden ja musiikin mahdollisuuksista. Marginaalikulttuuria tehdään tunnetummaksi, muttei kuitenkaan pyritä massakulttuurien tasoille. Mediataide lavarunouden kontekstissa on suhteellisen tuore ilmiö Suomessa. Uusien lahjakkaiden kykyjen löytyminen sekä yhteistyön kunnioittaminen eri taiteilijaryhmien välillä on tärkeä seikka. Esimerkiksi eristyneisyyden ongelmiin liittyvät aspektit ovat myös eräs näkökulma, jonka terapeuttisena välineenä lavarunous voisi toimia: se kokoaa ihmisiä yhteen rohkeasti omia tunteja ja tekstejään jakamaan.

Produktiomme ei olisi muotoutunut sellaiseksi mitä se on, mikäli olisimme lähteneet rahoituksen ehdoilla työskentelemään. Työskentelyllä, joka ei ole palkkasidonnainen suhteessa työn tulokseen, on luovuuden kannalta omat etunsa. Ilman painetta olla rahallisen arvon mittainen, on helpompi päästää ”ajatus irti” ja saada laatua aikaan. (Uusikylä 2012.) Toisaalta, kukaan ulkopuolinen ei valvo laatua. Mikäli itsekritiikki ei ole vahva ja ulkoinen palaute puuttuu, lopputulos saattaa olla huono.

Tarkoituksemme Heinosen kanssa on ollut hioa monitaiteellinen produktio toimivaksi esityksissä, joihin emme ole joutuneet sijoittamaan pääomaa. Kustannuksia materiaaleihin ei ole mennyt, sillä työ on digitaalista. Tilat ovat Helsinki Poetry Connectionin tapahtumissa olleet meille myös ilmaisia. Tilaisuuksia, joissa visuaaleja on mahdollista testata runouden kanssa ilman omaa pääomaa on lukuisia Heinosen esiintymisten kautta. Esitetausvaiheessa, jota ensimmäiset esiintymisemme ovat olleet,

tärkein esiintymismotiivi on ollut taide itsessään. On ollut kunnia esiintyä nimekkäiden kirjailijoiden ja räppäreiden kanssa samalla lavalla ja hankkia kokemusta. Muita esiintymisen ohella tulleita ominaisuuksia ovat näkyvyys ja tunnettavuuden lisääminen. Helsinki Poetry Connectionin tapahtumien kautta olemme saaneet myös mahdollisia yhteistyökumppaneita. Yleisön joukosta saattaa myös löytyä tulevaisuuden tilaajia. Tavoitteena on kehittää monitaiteellisesta toiminnasta ammattimaisempaa. Jatkossa on huomioitava talousarvio, markkinointi ja viestintä, tuotteistaminen, konseptin kehittäminen rahoituksen turvin sekä kirjallinen sopimus. Kehitystoimenpiteenä tulee olemaan runouden siirtäminen uuteen kontekstiin, sekä kuvan tekstin ja musiikin yhdistäminen toisiinsa.

LÄHTEET

- Csikszentmihályi, Mihaly. 2005. Flow. Elämän virta. Tutkimuksia onnesta, siitä kun kaikki sujuu. Suom. Ritva Hellsten. Helsinki: Rasalas.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3.painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Heiskanen, Mikko. 2008. Luova mieli. Lähikuvassa muusikoiden luomisprosessit. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma
- Hundertmark, Christian 2010. The art of rebellion 3. The book about street art. Hauptstrabe: Publikat.
- Manninen, Teemu 2013. Runouden esittämisen lyhyt historia. Teoksessa Juho Nieminen, Aura Nurmi, Kasper Salonen (toim.). Helsinki Poetry Connection. Lava-antologia. Helsinki: Poesia, 13-14.
- Myss, Caroline 2005. Toipumisen taito. 3. painos. Suom. Susanna Paarma. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Nieminen Juho & Nurmi Aura & Salonen Kasper 2013. Toimituksen alkusanat. Teoksessa Juho Nieminen, Aura Nurmi, Kasper Salonen (toim.). Helsinki Poetry Connection. Lava-antologia. Helsinki: Poesia, 7-8.
- Peirce, Charles 2001. Johdatus tieteen logiikkaan ja muita kirjoituksia. Suom. Markus Lång. Tampere: Vastapaino.
- Peura, Maria 2012. Antaumuksella keskeneräinen. Kirjailijan korkeakoulu. Helsinki: Teos.
- Salo-Gunst, Leena. & Vilkkö-Riihelä, Anneli. 1996. Psykologian opas. 6.painos. Juva:WSOY.
- Salusjärvi, Aleksis 2013. Teoksessa Juho Nieminen, Aura Nurmi, Kasper Salonen (toim.). Helsinki Poetry Connection. Lava-antologia. Helsinki: Poesia.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-2.painos. Jyväskylä:Gummerus.
- Uusikylä, Kari & Piirto, Jane. 1999. Luovuus. Taito löytää, rohkeus toteuttaa. Juva: Atena.
- Uusikylä, Kari. 2012. Luovuus kuuluu kaikille. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Young, Alison & Ghostpatrol & Miso & Timba. 2010. Street Studio. The place of Street Art in Melbourne. Victoria: Thames & Hudson.

Elektroniset lähteet:

Annikin Runofestivaalit 2013. Annikin runofestivaali 8.6.2013 Tampereella.
Annikinkatu. Viitattu 21.10.2013. www.annikinkatu.net/runofestivaali2013

City -lehti 2013. DXXXA D, ajatusten Itämeri. Viitattu 4.11.2013.
<http://www.city.fi/kulttuuri/dxxxa+d+ajatusten+itameri/4161>

Hautio, Minna 2013. Ohjausta opinnäytetyöhön. Fenomenologinen tutkimusote.
Email. minna.hautio@humak.fi 9.11.2013

Hertell, Harri 2013. HPC: facebook sivu. Tapahtumat. Annikin Runofestivaalin päätösklubi. Viitattu 2.7.2013.
<https://www.facebook.com/events/274750626003514>

Helsinki Poetry Connection 2013. HPC Blogi. Viitattu 25.9.2013.
<http://hkipoetryconnection.blogspot.fi>

Lindeman, Marjaana 1997. Elämysperäinen ja rationaalinen ajattelu. Tieteessä tapahtuu. Viitattu 18.11.2013. <http://www.tieteessatapahtuu.fi/597/lindema.html>

Pieni taidesanakirja 2013. Taiteilijan sanakirja. Viitattu 1.9.2013.
<http://www.taiteilija.com/dictionary>

Poesia 2013. Helsinki Poetry Connection. Viitattu 17.9.2013.
<http://www.poesia.fi/helsinki-poetry-connection>

Suomi sanakirja 2013. Ilmainen sanakirja, synonyymisanakirja ja tietosanakirja.
Viitattu 24.9.2013. <http://www.suomisanakirja.fi/>

Suomen sivistys sanakirja 2013. Poikkitaiteellinen. Viitattu 1.9.2013.
<http://www.suomisanakirja.fi/poikkitaiteellinen>

Taloussanommat 2013. Talouselämän mobiiliversio 2013. Tietoviikko. Yhdeksän tapaa hyödyntää intuitiota. Viitattu 2.10.2013.
<http://www.tietoviikko.fi/tividuunit/Yhdeksän+tapaa+hyodyntaa+intuitiota>

Taiteen edistämiskeskus 2013. Monitaide. Viitattu 2.9.2013.
<http://www.taike.fi/web/monitaide/monitaide>

Zodiak 2013. Uuden tanssin keskus. Atlas Helsinki. Viitattu 14.10.2013.
<http://www.zodiak.fi/>

Zodiak 2013. Uuden tanssin keskus. Reddness. Viitattu 14.10.2013.
<http://www.zodiak.fi/kalenteri/reddress>

Suulliset lähteet: Luennot, haastattelut, keskustelut

Annikin Runofestivaalin päätösklubin yleisö 2013. Kommentteja monitaiteesta, runoudesta ja visuaaleista. 10.6.2013. Tampere.

Dxxxa, D. ja Oireklubin yleisö 2011. Oireklubin yleisö ja järjestäjä 2011. Kommentteja monitaiteesta, runoudesta ja visuaaleista. 1.8.2011. Helsinki.

Harri, Hertell 2013. Radio Helsinki. Haastateltavana HPC:n perustaja Harri Hertell 8.11.2013. Helsinki.

Heinonen, Riikka 2011-2013. Runouden ja visuaalien kohtaaminen HPC:n runoklubeilla. Flow-kokemus ja ajatuksia luovasta prosessista. Helsinki.

Heiskanen, Mikko. 2013. Päteviksi havaittuja luovuustutkijoita ja -teorioita. Helsinki.

Peura, Maria. 2013. Luomisprosessi ja sen haasteet kirjoittamisessa. Yleisöluento ja kirjailija haastattelu 22.8.2013. Helsinki: Kallion kirjaston Taiteidenyö.

Pirtola, Papu 2006. Lumottu metsä -näyttelyprosessin aikana käydyt keskustelut Grimm -työryhmän ja Papu Pirtolan kanssa. Oppimispäiväkirja: 1.7.2006-12.11.2006. Helsinki.

LIITTEET

LIITE (1) Riikka Heinosen runot

Yhdeksän syytä käydä uimahallissa

1. Voi olla hitaan radan nopein uimari tai nopean radan hitain.
2. Voi hypätä kylmästä vilpoisan kautta välimerelliseen, taivuttaa niskansa kaakelille, napista rasitukset poishierovaa poretta. Tähän pystyy vain länsimainen ihminen.
3. Tätä vettä ei valuteta siksi että jokaisen täytyy joskus peseytyä, tämä vesi on pohjaton käyttövara, joka rentouttaa kiireisimmänkin.
4. Voi vilahtaa höyrysaunan kiiltäville lauteille, piiloon usvan keskelle. Joku koputtaa karkaistuun lasiin naisten ja miesten saunan välissä. Naisten lauteilla supistaan.
5. Voi seisoa suihkussa pesevinään itseään, vaikka vilkuilisi muita: jotkut naiset ovat syntyneet ilman rintoja, pelkät rintalihakset ja valtavat nännit niiden päällä. Toisten nännit osoittavat toinen oikealle, toinen vasemmalle. Joillakin naisilla on valtavat rinnat. Sitten on pieniä poikia pippeleineen naisten puolella. Hallisiivoojan ruisku saa pojat kiljahtelemaan. Siivooja täyttää letkunsä ja jatkaa miesten puolelle.
6. Ulkomaalaiset syövät suihkussa omenaa, vanhat naiset nauttivat kun saavat ajaa nuoremmat liukastellen löylyä karkuun, pinkeävatsaiset mustalaiset pudottavat vannehameensa pukuhuoneen puolelle, sokeat etsivät itseään pestessään.
7. Auttaa suruihin.
8. Suihku riisuu meidät uimahallin ulkopuolella odottavasta todellisuudesta. Veden alla ei seiso virkamiehiä ja kahvinkeitäjiä, vain syntymäasuja ja sitä mikä haudassa mätäneee.
9. Seuraavan päivän kloori haisee ponnistuksilta ja tasapainolta.

Menneisyyden haamuja

Vanhassa passikuvassa kameraa katsoo kaksi tummatukkaista tyttöä. Mambo nauraa niin, että pitkät ikenet näkyvät. Lolitan pipo peittää lävistetyn kulmakarvan. Kipristelevät tunnit, joina tytöt tietävät olevansa peruuttamattomasti pulassa. Lolita pitelee kylttiä, jossa sanotaan tapan sinut. Mambolla lukee nai minua. Näyttelyssä saa ottaa passikuvia. Tytöt ovat löytäneet sopivat tekstit. He nauravat jokaisella salamaniskulla.

Mambo on alkanut juoda mustaa kahvia, koska se on parempaa. (Se on vale.) He puhuvat ystävänpäivän elokuvasta. Se on tarkoitettu niille, joita kukaan ei rakasta. (Se on tosi.) Talvi on pitkä ja pimeä, muttei heille. Kohta he ovat matkalla etelän kohteisiin tarjoilemaan sangriaa ja sulojaan. He tapaavat siellä erilaisia miehiä: kivellä veistetyt Lucan, anteeksipyyntöruusuja taksin avoimesta ikkunasta tunkevan Hassanin, sen luikurikaverin, yksikätesen aulapalvelijan ja liian lyhyet kaksospojat.

Pitkäsillanranta on paikka unelmille. Molemmille tulisi kaikenlaista: Mambo valittaisiin teatterikouluun jo ensimmäisellä ja kun hän saisi tietää siitä, hän vetäisi keuhkonsa täyteen täyttyneitä toiveita. Lolita johtaisi Suomen suurinta hotellia, jonne Mambo esitysten välissä tulisi ja saisi yöpyä ilmaiseksi. Ja kun tulisi aamu, he kiertäisivät huoneet, katsoisivat mitä vieraat ovat unohtaneet ja nappaisivat mukaan jokaisen hiuslakan ja shampoon. Mambosta tulisi madonnasynnyttäjä, hän saisi lapsia väärän ikäisenä tai ei ollenkaan tai adoptoisi venezuelalaisen tytön, koska sieltä tulee maailman kauneinta geeniä, mutta kun Lolita saisi lapsia, hän ottaisi ne huomaansa kuin italialaisen keittiön ruutuhameinen matroona, pölläyttäisi pippuria ilmaan, huuttaisi la dolce vita ja joka puolella juoksisi koiria, kissoja ja miehiä.

Kosiomatka

Sinun piti kosia minua katakombeissa, mutta oli tapahtunut vandalismia.
 Sinun piti kosia Seineä nuolevalla turistiristeilyllä,
 mutta edessä istuvat näyttivät niin paljon rakastuneemmilta.
 Sinun piti kosia aivan tavallisena arki-aamuna,
 kun pariisilaiset viuhtovat konttoreihinsa
 ohi Montmartren hautapaasien, mutta kappelin ovi
 oli unohtunut auki. Surijoiden tuolit peittyvät pölyyn.
 Äkkiä, mennään täältä missä elämää ei enää ole
 sinne missä odotukset yhä sykkivät, kun nälkäiset turistit
 täysissä kahviloissaan keräävät kokemuksia pitkän talven pitimiksi.
 Mennään pois, sinne missä sinun piti kosia minua,
 mutta lentokone lipuu jo syysateista kiitorataa.
 Turvavyö naksahuttaa, maapähkinäpussi rapisee,
 lentoemäntä viuhtoo käsiään.
 Pyörät irtoavat maasta.

Propral 10 mg

Mervi pelkää likaisia peltoja, taloja, joita ne saartavat, peltoihin piilotettuja kuoppia, liian kapeita verhoja, hyttysverkon rei'istä vastaa pimeys, lasista peilikuva.

Matti pelkää matalia huoneita, harmaita vaneriseiniä, sermejä, jotka pitäisi kaataa. Hän pelkää putoavansa korkealta kovalle, pelkää, että pumppaa turhaan pyörien kumit, entä jos niitä ei käytetäkään, pelkää hukkaavansa aikaa, arvokasta aikaa, pelkää olla tekemättä mitään, pelkää tehdä mitään.

Mervi puhuu. Matti nakuttaa kuulakärkikynää kiinni, auki, kiinni, auki, kiinni.
 Keskipäivän punainen hämärä laskeutuu laualattialle. Sängyt, tyynyt ja räsymatot kietoutuvat olemattoman vaippaan.

He pelkäävät lasten paljaita jalkoja natisevalla lattialla, hehkuvaa uunia, värikyniä, kahvikuppien kilinää, avatuista ikkunoista purkautuvaa valoa. Pelkäävät, että ilma päästetään ulos ja sukulaiset sisään.

He sanovat liikaa, mutta unohtavat sanoa kiitos, kun toinen on käynyt kääntämässä veneen. Sanovat näkemiin kyläkaupan isännälle, joka myy vanhaksi mennyttä kuivatavaraa. Istuvat laiturin päähän katsomaan, kuinka kalat rinta rinnan uivat rannasta järvelle.

Propral 10 mg

Heinosen Runo Propral 10 mg esitettiin visuaalien kanssa *Oireklubilla* ja sitä muokattiin *Telakalle*. Kannoin mukamani kameraa yhdeksän kuukauden ajan, mikäli sattuisin löytämään jotain mielenkiintoista Melbournen sivukaduilta. Katutaideteosten löytämisestä syntyi harrastus ja valokuvista materiaali runoon Propral 10 mg.

Runossa Propral 10 mg puhutaan peloista. Propral on myös lääke, jota käytetään esimerkiksi paniikin lääkitsemiseen. Kuvasarjassa esiintyy piirretty sydän, joka toistuu kuvien välissä paniikinomaisesti. Kuvasarjan katsomisen on tarkoitus saada aikaan melkein pä verenpaineen nousua. Kuvasarjassa oli alunperin kaksi hahmoa Holly ja Harry, jotka myöhemmin kustantajan toiveesta saivat suomalaisemmat nimet. Olen tyytyväinen naishahmoon, jonka katse porautuu syvälle katsojaan.

Kuvasarjassa tärkeintä on yhtenäisyyden säilyttäminen, mikä syntyy urbaanista ympäristöstä, katujen rosoisuudesta, jotka toimivat kuvaamieni teosten miljööna sekä kuvien synkkyyydestä ja sarjakuvamaisuudesta. Värimaailmaan ja kuvien vaihtumiseen liikkeen kautta on kiinnitetty erityinen huomio. Alkuperäinen tavoite oli tehdä alkeellisia animaatioefektejä. Julisteen oli tarkoitus tulla kuvaruutuun ylhäältä alas revittynä. Pidättäydyinkin kuitenkin Telakalla esiintyessäni yksinkertaisemmassa liikkeessä. Oireklubilla esitetysissä kuvasarjassa vielä silloinen Harry esiintyy uhmakkaana aseineen ja sarjakuvamaisen viettelevä naishahmo tulee ”killbillmäisesti” rulettimaisella liikkeellä kuvaruutuun. Tuijottavat ja pelokkaat miehen kasvot puolestaan jäivät paikalleen. Telakalla Harryä eikä Mattia näy kuvasarjassa enää ollenkaan. Ongelmana ensimmäisessä yrityksesämme oli se, että jos yksikin kuva jumitti, liikesarja muuttui epäsulavaksi. Luovuimme liikesarjoista.

Yhdeksän syytä käydä uimahallissa

Yhdeksän syytä käydä uimahallissa -kuvasarja koostuu pigviinin viimeisestä tanssista. Sovittaessani kuvasarjaa runoon, mietin sanan *surullinen* paikalle pingviinin lyyhistyneessä asennossa. Runon kohdassa, jossa puhutaan tarmosta, mietin, miten pingviini kerää itsensä, ja ponnistaa. Mutta mitä tapahtuu, kun ohjelma alkaa pyörittää toisessa koneessa kuvia nopeammalla tahdilla? Kuvat menevät miten sattuvat! Runoilija pyörittelee silmiään! Meillä on täällä hieman teknisiä ongelmia! Asiat eivät menneet Oireklubilla käsikirjoituksen mukaisesti, mutta hommasta selvittiin, eikä yleisö näyttänyt häiriintyvän siitä, että kuvat eivät olleet juuri oikeissa kohdissa. Itseäni harmitti.

Kuvat ovat uniikkeja. Olin Australiassa pingviinisaarella ja valokuvasin pientä pingviiniä, joka lähestyi minua. Pigviini alkoi liikehtimään tavalla, joka näytti tanssilta. Hän näytti päättäväiseltä ja toisessa hetkessä lamaantuneelta. Kun palasin takaisin kävelytällä rannalta, huomasin, että se oli kuollut, vaikka hetki sitten oli täynnä tarmoa. Jälkikäteen huomasin pingviinin olevan yhdessä kuvassa lyyhistyneenä. Kuvasarja päättyi pigviiniin ponnistukseen siivet auki. Jäljelle jää hiekkadyynien valkeus. Kuvasarjaan on yhdistetty materiaalia hiekkadyyneiltä, sillä hiukkadyynit paljauudessaan symbolisoivat alastomuutta ja kehon muotoja, kuten Heinosen runossa kuvailemat ihmiset ollessaan synnyinasuissaan uimahallissa. Päädyin korostamaan Heinosen kuvausta:

Suihku riisuu meidät uimahallin ulkopuolella odottavasta todellisuudesta. Veden alla ei seiso virkamiehiä ja kahvinkeitäjä, vain syntymäasuja ja sitä mikä haudassa mätänee. (Heinonen 2013.)

Mietin oliko aihe liian kaukaa haettu. Otin tietoisesti riskin. Kuva ei välttämättä avautuisi katsojalle haluamallani tavalla. Ehkä alitajunta teki silti tehtävänsä ja mielikuvat yhdistyivät toisiinsa ja tekstiin. Olin miettinyt pingviinin kuolemantanssin pitkälle, jokaisen kuvan sopivaksi jokaiseen lauseeseen. Perfektionismi johon ajoituksissa pyrin kaatui Oireklubilla tekniseen mahdottomuuteen. Jälkikäteen ajateltuna tulkitsin liikaa. On parempi antaa alitajunnan herättää mielikuvia joiden ajoituksella ei ole niin tarkkaa merkitystä. On mielenkiintoista yhdistää kaukaa haettua teemoja sanoihin, kunhan niiden välillä säilyy jonkinlainen silta. Huomasin esiintymistilanteessa, että yleisö katsoo kuva-ruutuun, välillä runoilijaan, takaisin kuvaruutuun. Mielikuva on olennainen, ei niinkään saumaton tarina. Riittää että visuaalinen mielikuva tukee draaman kaarta ja runon ydintä. Lavataiteessa sattuu ja tapahtuu ja tilanne elää, on turha pyrkiä liialliseen pikkutarkkuuteen.

Kosiomatka

”Imelää!”, huusin nähdessäni otsikon. Lukiessani runon loppuun, olin eri mieltä. Pelkistin Oireklubilla esittämäni versiota Telakalle. Onnistuin mielestäni melko hyvin välttämään kliseet vaikka muutamia kliseisiäkin valokuvia on joukossa. Suuri osa materiaalista syntyi matkatessani halki ri maisemien Australian syrjäseutuja kohti aboriginaaleille pyhiin paikkoihin. Välillä pysähdyin autiotaloon kuvaamaan, joskus valokuvasin yksityiskohtia kukista, vanhoista autoista tai tien pinnasta. Kuvasin oikeastaan kaikkea, mitä matkallani näin. Minulla oli aikaa. Lisäsin vain muutaman elementin myöhemmin Suomessa ottamistani kuvista. Halusin pitää kuvasarjan tyyllisesti eheänä, mustavalkoisena. Pyrkimyksenä on, että katsoja luo mielleyhtymän odotuksen ja pettymyksen välille, josta Heinosen runossa on tulkintani mukaan kyse.

Kuvasarjan alussa esiintyy vanha upea auto, joka lupaa jotakin, kenties hohtoa. Valokuvaamani retkikumppanini, joka muistuttaa yllättävän paljon James Deania, polttaa reissupakettiauton edessä tupakkaa ja katsoo taivaalle. Kuva on vangitseva, yksi parhaista henkilökuvistani. Kuvasarjassa esiintyy haaveilevan näköinen naishahmo, ja kuvien väleissä vilahtaa yksityiskohtia.

Romantiikkaa, odotusta ja haaveilua on ilmassa. Liikkeensuunta on eteenpäin, tiessä, katukivetyksissä, pienimmässäkin yksityiskohdassa. Pyrin luomaan kuvansuunnan avulla odottavaa tunnelmaa. Odotukset olivat oikeastikin kuvauhetkellä korkeat, sillä 4000 kilometrin pituinen matka pienellä kehnolla autolla oli kokemus. Olin kuukauden ajan tien päällä, nukuin ja elin autossa tai taivasalla. Tapani matkustaa oli toisinaan haasteellinen, mutta mahdollisesti erityisen kuvamateriaalin synnyn. Kuvasarjassa tie vie jonnekin, lopulta ränsyiseen hotellihuoneeseen (joka oli todellinen majoitus reissun päätteeksi), jossa mies tuijottaa apaattisena tietokonetta. Tarkoitus on tuottaa pettymyksen tunne odotuksen jälkeen kuvallisin keinoin. Väleissä vilahtelevat synkät hetket; tummaa metsää ja arkisuuteen viittaava pyykkinaru, joka riippuu koivujen välissä vaatteineen. Tämä mies, ” joka lupasi niin paljon” kuvasarjan alussa, tuottaakin pettymyksen. Lopussa onkaan enää tuolit erkaantuneena toisistaan autiotalossa. Mietin olisiko pelkkä tyhjyyteen tuijottava tuoli kuvannut tämän kaiken? Kenties. Tyylliseikoista joutuksen karsin lopulta Oireklubilla olleet tietokoneruudut, tuolit ja autiotalot pois Telakan esiintymiseen.

En koskaan

Runoa *En koskaan*, ei ole vielä julkaistu, joten en esitä sitä kokonaisuutena. Heinonen listaa runossaan asioita, joita ei ikinä tulisi saavuttamaan, kuten ”puhaltamaan lasia, haurasta kuin elämä” tai ”löytämään harvinaista liskolajia”.

Toteutin kuvasarjan osittain Tome Tomevskin kanssa yhdessä. Kuvasarjassa on yhdistetty videota että still-kuvaa. Valokuvasin luonnosta löytyviä paikkoja, jonne haluaisi päästä; hiekkadyyneille, rannoille auringonlaskuihin ja aallokoihin. Kuvissa esiintyy harvinaisia liskolajeja. Liikkuva kuva-osuus muodostuu lintuaurasta, joka lentää kattojen yllä, sekä rantaviivaan pauskautuvista aalloista. Tässä on eniten mietitty tarinajuontaa, liikkeen suuntaa ja sen etenemistä. Kuvasarjassa esiintyy kuollut raadollisen näköinen kenguru, pysäyttäen kuin liiankin hohdokasta, jopa imelää kulkua auringonlaskusta toiseen. Kuvasarjassa esiintyy elämän rajallisuus kuvatun kuoleman kautta ja taas kontrastina huippuhetket. Kuvasarjan lopussa kalastaja virvelöi kalliolla, mutta aalto pyyhkäisee koko miehen päältä...En koskaan! Kuvamateriaali on syntynyt Australiassa ja osa Portugalissa. Jälkikäteen ajateltuna teos sopii esitettäväksi tilaisuuteen, jossa runoilija lukee vain yhden runon. *En koskaan* -kuvasarjan tunnelma muuttuu ja eroaa liikaa muusta Telakalla esitetystä materiaalista.

Menneisyyden haamuja

Heinosen runossa tulkintani mukaan kerrotaan hänen ja ystävättärensä naiivista koheluksesta ja hullunkurisesta unelmoinnista vuonna 1995. Riikka viittaa runossaan Kiasmasta löytyneisiin kyltteihin, jota tytöt pitelevät käsissään. Rakentamani kuvasarja rakentuu nostalgisesta symboliikalla leikittelystä. Vuoristorata ilmestyy aaltoilevana liikkeenä kuvien välissä. Kuvasarjassa esiintyy tyttö lamppu päässään ja toinen virnistää pyöreät lasinalustat silmien edessä lähikuvassa. Kaksi ystävästä istuu auton konepellillä, ovat olevinaan! Kuvasarjassa on yksityiskohta ystäväysten jaloista, jotka ovat kietoutuneena toisiinsa. Yritin saada kuvilla aikaan hulluuden, levottomuuden, hassuttelun. Halusin, että kuvista aistii, kuinka tytöt elävät vailla huolta puoli metriä ilmassa. Maailma on auki ystävättärille. Vuoristorata muistuttaa nuoruuden varjopuolesta, ailahtelusta ja levottomuudesta, mutta saa ikävöimään vauhtia ja vapautta. Heinosen runo saa nauramaan hyvätahtoisesti nuoruudelle. Kuvaamani tyttö laittoi kuvaushetkellä lampun hetken mielijohteesta päähänsä ja hullutteli sillä. Tyttö on kuin toiselta aikakaudelta, joen varrelta, lapsi ja aikuinen samaan aikaan. Kuvasarjassa piilee se riski, että kuviin liittyy liian suuri henkilökohtainen lataus, joka saattaa jäädä katsojalle tyhjäksi. Tarina on eri, mutta tunnelma jota tavoittelen on Heinosen runon kanssa yhtä.

Les Misarables -kuvasarjassa esiintyy tunnelmia kadulta, sekä tuntemattomien taiteilijoiden katutaideteoksia ja yksityiskohtia urbaanista kaupungin sykkeestä. Runo asettuu Helsingin Kallioon, jonka laitapuolen tunnelmaa tulkitseen kaunistelematta. *Tohtorille* -kuvasarja on tehty yhdessä Tome Tomevskin (2013) kanssa. Kuvasarjassa esiintyy dramaattinen valokuva miehestä, jonka läpi palaa liekki ja välissä esiintyy laaksoja. Kuvasarja on pelkistetty ja kuvat vaihtuvat hitaasti. *Avaruudellista hahmottamista* on koostettu raskaudestani taltioidun sikiön ultrakuvauksen videotallenteesta. *Kolmen jälkeä aamulla* -runo koostuu yhdestä hullunkurisesta graffitista Melbournesta, jossa hahmolla on ristit silmillä. *Suhteen Anatomia* kuvasarjaan on yhdistetty St. Kildassa valokuvaamani vuoristorata ja kaksi ihmishahmoa; musta ja valkoinen tanssija, jotka sulautuvat toisiinsa modernintanssin liikkein. *Lakipiste* jäi visuaalieni kannalta onnekseksi pois runon karsiuduttua Tampereen Telakan esityksestä. Olin keksinyt ainoastaan X-asentoon heittäytyneen apinan. Tämä oli tulkintani vanhenenevasta miehestä, joka ei kelpaa enää mihinkään tai kellekään, sillä lakipiste on saavutettu. Mautonta, rimanalitus? Eräs Uusikylän (2012) esittelemä taiteilija kannustaakin protestoimaan taiteen ulkopuolelta tulevaa arvoittamista ja liiallista analysointia tekemällä omaan potentiaaliin nähden loistavia töitä tai alittamaan riman oikein huolella. Edellämainittu ajatus on kiinnostava. Toisinaan tarpeeksi huono on jo niin huono, että se on hyvä. Täytyy kuitenkin uskoa kirjailija Maria Peuran (2013) tavoin siihen, mitä keho koittaa luovassa prosessissa kertoa. Tuli jo fyysisesti aistittavissa oleva myötähäpeä omasta tuotoksesta. Huumori ei ole monitaiteessa pahaksi, mutta perushuono huumori on. Heinosen humoristinen tyyli on sarkasmia viljelevää ja oivaltavaa.

Lavarunoustapahtumat, joissa olen esittänyt visuaaleja Heinosen pyynnöstä ovat olleet monimuotoisia. Monimuotoisuus tuntuu vetävän puoleensa laajan kirjon ihmisiä. Kaikille tuntuu olevan tarjolla jotain; sanataidetta, musiikkia, räppäystä, visuaaleja ja stand up -komiikkaa. Lavarunoilijoita saatetaan ajatella hieman kummajaisina, sillä he ovat aitoja runoilijoita, eivät välttämättä alunperin esiintyjä. Juuri se aitous heissä kiehtoo. Lavarunoustapahtumat ovat hyvää viihdettä, ja yleisöä mentaalisesti aktivoivaa. Katso ja saa mahdollisuuden oivalluksiin! Runoilijat ovat saaneet paljon kokemusta matkalla ja esiintyminen on muuttunut varmemmaksi. Toisaalta inhimillisyys esityksessä tekee siitä mielenkiintoisemman. Runoilijoilta sallitaan erikoinen olemus; omituisuus ja hassuus tuo vaan särmää esiintymiseen. Runot ovat usein hyvin henkilökohtaisia ja vaativat esiintyjiltään rohkeutta. Intiimejä tunteja uskalletaan jakaa ja tehdä lähestyttävemmäksi kuulijoille. Painoarvo on tekstissä ja runoudessa, vaikka muita elementtejä on ympärillä. Esiintyjien runous on terävää, yhteiskunnallisesti oivaltavaa, humoristista, rohkeaa, rehellistä, paikoin ronskia, eikä liian helppoa. Runous on myös tehokas vaikuttamisen muoto. HPC on tehnyt yhteistyötä mm. Amnesty Internationalin kanssa. HPC:n sanomallisuus ja vaikuttaminen runouden kautta ei tapahdu liian paasaten vaan viesti löytyy sanojen välistä. Yleisö on usein maailman asioista kiinnostunutta, tiedostavaa.

Oireklubin Poetry Jamit

Oireklubilla yhdistettiin lavarunouteen visuaalinen esitys sekä "VJ -performassi". Meillä oli nyt hyvä mahdollisuus tarjota uudenlaista poikkitaiteellisuutta runonlausuntaan. Asunmaan musiikkeja emme pystyneet näin lyhyellä harjoitusajalla yhdistämään esitykseen. Ensi yhteisesiintymisemme Oireklubilla olikin tarkoitus olla pitkään hioutuneen kuva- ja tekstimateriaalin yhdistämisen koeajo.

Jouduin tekemään visuaalisen esityksen teknisen toteutuksen nopeasti niillä ohjelmilla, joita minulla oli käytettävissäni kannettavalla tietokoneellani. Haasteeksi muodostui se, että kuvat oli saatava pysäytettyä tai vaihduttua runonlausunnan kanssa oikeaan aikaan. Oli kuitenkin jätettävä varaa virheillä. Eräs visuaalisen alan rautainen ammattilainen (graafikko & DJ) antoi hyviä vinkkejä tulevaisuuden varalle. Hän sanoi, ettei luota kymmenen vuoden työskentelynkään pohjalta niin paljoa tekniikkaan, että voisi luottaa kuvien kulkevan sanojen tahtiin. Hän neuvoi pitämään kuvasarjan yksinkertaisena, muistamaan käsivaran ja käyttämään ammattilaisia teknikkoina.

Tykkien testaamiseen ei saatu mahdollisuutta kuin vasta esiintymispäivänä, jolloin oli myöhäistä tehdä muutoksia. Meillä oli käytössämme väärä Mac -piuha, emmekä saaneet signaalia koneestani videotykkiin. Puolituntia ennen esitystä ryhdyimme miettimään, mitä tehdä. Paikan oma tekniikkavastaava haki Nolla -baarin terassilta muutama etevän kaverin, joista toinen lainasi konettaan. Ohjelmani imutettiin ja siirrettiin hänen koneeseensa, sillä hänellä oli oikea piuha. Show oli jo käynnissä, kun kuvamateriaalia siirrettiin. Emme kyenneet esitestaamaan show'ta. Oma koneeni pyöritti hitaammin kuvamateriaalia kun alan ammattilaisen kone, joten kuvat eivät menneet niin kuin oli suunniteltu. Vaihtoehtoja oli kaksi: Joko emme esitetä ollenkaan show'ta tai sitten otamme riskin. Otimme riskin.

Ajattelin, miksi suostuin tällä aikataululla hommaan, kun omat tekniset rahkeet eivät riitä. Tein neljä päivää 20 tuntia visuaaleja, jotta teoksen esittäminen yleensäkin oli mahdollista. En kyennyt ilmaisemaan tarpeeksi selkeästi, kuinka aikaa vievää puuhaa tekniikan kanssa tappeleminen on. Ensi-esiintymisessä kuvittelimme, että myös runoilija pystyisi osittain seuraamaan kuvaa samalla kuin lausuu. Ajatus oli älytön. Kuvaa on

ohjailtava täysin käsivaralta. Runoilija voi reagoida esityksessään joihinkin hänelle annettuihin merkkeihin ja hidastaa tai nopeuttaa lausuntaa, mutta pelkät ablodit välissä voivat sekoittaa koko pakan. Vaikka tekniikka ei toiminut toivotulla tavalla ja alkua oli kaaos, yleisö tykkäsi ja olo oli jokseenkin euforinen ensi esiintymisen jälkeen! Koeajo oli opettavainen ja järjestäjän positiivinen palaute antoi lisämotivaatiota projektin laajentamiseen ja jatkokehittelyyn. Oireklubilla saimme sekä järjestäjältä, runoilijoilta että yleisöltä palautetta. Performanssin toivotaan jatkuvan. Oireklubilla vastaava kulttuurituottaja DXXXA D kiitti uusmedian tuomista mahdollisuuksista ja monitaiteellisuudesta. Itse tilaisuudessa että myöhemmin runoilijoiden nettisivuilla kiitettiin hyvin onnistuneista esityksistä. Tämä toimi esimittarina sille, saiko esityksemme yleisen hyväksynnän. Tärkeää palautetta kehitystoimenpiteiden kannalta antoi hätiin tullut VJ.

Telakka

Esiinnyimme Annikin Runofestivaalin päätösklubilla Heinosen kanssa. Olen aina ihailut Tampereen Telakan tunnelmaa. Visuaalinen osuus koostui uudesta, sekä osittain vanhasta materiaalista. Tunnelma oli hyvä ja huumoria oli ilmassa. Tupa oli täynnä ja liput HPC:n runoilijoiden keikalle loppuunmyyty. Oireklubilla esiintyminen opetti, että on oltava mahdollisuus pysähdyskuviin. Tämä huomioitiin ennen Telakan esiintymistä. Runojen alussa ja väleissä esiintyi palava tuli, ja verhot jonka avuin oli mahdollista säädellä, nopeuttaa tai hitauttaa seuraavan runon aloittavan kuvasarjaa. Ongelmaksi koitui valaistus, jota ei voinut muuttaa. Valaistus oli liian kirkas ja häiritsi visuaaleja, sillä niiden värit eivät näkyneet parhaalla mahdollisella tavalla.

Telakalla esiintyminen oli tärkeä näytön paikka, sillä paikalla oli kulttuurikentällä vaikuttavia ihmisiä ja lehdistön edustajia. Annikin Runofestivaalit yleisesti saivat paljon kiitosta. Heinonen oli ainut runoilija päätösklubilla, joka yhdisti lausuntaansa visuaalit. Eräältä runoilijalta oli jäänyt sanojensa mukaan ”jonkinlainen spektaakkeli” kotiin. Uskon kuitenkin, että se tulee lisääntymään, sillä moni on osoittanut kiinnostuksensa visuaaleihin. Myös jotkin muut runoilijat ovat pyytäneet minua tekemään heille visuaaleja.

Kerrontaa tulee vieläkin yksinkertaistaa. Vaikka harjoittellessa ajoitukset menivät täysin oikein, esiintymistilanteessa ajoittaminen oli haastavampaa. Tavoitteenani on, että saan vielä tuottaa visuaalit, jotka ovat runoriippumattomia: kuvat ovat konaisuuteen nähden yleispäteviä. Heinonen, jännityksestään huolimatta onnistui pysymään vakuuttavana. Hänen selkeä artikulaationsa sai kiitosta. Telakan miljöö synnytti uusia ideoita. Haluaisin jatkossa toteuttaa kuvasarjan, joka koostuu pelkistä taustoista ja tunnelmista, kuten ovista, seinistä, tapeteista, joiden edessä runoilija seisoo, ei runon sisältöä seuraavasta juonenkaaresta. Käytin Telakan kuvasarjoissa taustakuvaa kuvasarjan alussa. Aijon myös jatkossa pitää tulielementin pysähdyskuvana, sillä se toimi hyvin. Kuvasarja *Suuret yksilöt* sai eniten kiitosta. Aijon käyttää sitä myös jatkossa. Mennyt aika sopi Telakan kaltaiseen miljööseen.

LIITE (4) Flow-kokemus: *Suuret yksilöt*

Seuraava päiväkirjamerkintä kuvaa Riikka Heinosen runon *Suuret yksilöt* innoittamana *saamaani flow-kokemusta*: Heinonen kertoo kahden eri aikakauden naisista. Tulevaisuuden nainen haikailee menneeseen, nainen menneestä tulevaan. Alan valokuvamaan aihioita, jotka saa kaipaamaan jonnekin, jossa en ole koskaan ollut. Näen takau-mia ja mustavalkoisia valokuvia historian takaa, naisia suihkulähteellä, antiikkista sei-nätapettia aj pitsiä. Pitsin takaa nousee esille esi-isien kasvoja. Aika katoaa jonnekin, olen sisällä mielikuvien maailmoissa, keho ja mieli toimii selkeästi ja täysillä. Sanoista tulee kuvien kanssa yhtä. Tiedän, että Riikka ymmärtää yhteyden samantien, kun nä-kee.

Uusikylän (2012, 129) mukaan flow-tilassa ei ole tarvetta itsetarkkailuun, mutta se ei tarkoita kuitenkaan, että ihminen olisi tietämätön, mitä hänen ruumiissaan tai mieles-sään tapahtuu. Seuraava kuvaukseni on jälkikäteen analysoitu kirjoitus siitä, mitä tun-sin flow'n aikana: Aikataulu innoitti minua toimimaan, mutta unohdin sen itse prosessis-sa. Kännykällä otettujen kuvien pohjalta aloin yhdistämään toisiinsa sopivia kuvia tari-naksi. Tiesin, mitä teknisesti tuli tehdä, jotta halutut efektit, ajoitus, rytmi ja päällekkäi-syys saadaan aikaiseksi ennen varsinaista teknistä työstöä. Flow-kokemus vaatii kyvyn eläytyä voimakkaasti johonkin. Flow'n alkulähteenä toimi virike, Riikan runot. Toimin in-nostuneessa tilassa ja keskittyneesti. Tunnen flow'n fyysisesti, kuin saisin jostain lisää energiaa. Voin keskittyä täysin ilmaisuun, sillä minun ei tässä luomistyön vaiheessa tar-vitse hioa tekniikkaa. Jätän rohkeasti epäröimättä tulevaisuuden hahmon pois, enkä ky-seenalaista omaa näkemystäni.

Portfoliossa esiintyy myös flow'na syntynyt runo, josta esitän katkelman:

This flow poem is as transient as the art on the streets. Slow down your phase. Around the corner the gift from the artist gives ephemeral pleasure to the stran-ger. Challenge is part of it's charm. Temporary, transient, unmanageable mystery represents Melbourne's identity. Provocative. Vibrant. Rebel art from the soul. Ac-ross the boundaries lyes the hidden history of the images. Sense of discovery stays maybe less than an hour. Sometimes erodes and fades away. (Heiskanen 2010.)

LIITE (5) Luova prosessi ja intuitiivinen työskentelymetodi

Pohdin seuraavassa päiväkirjaotteessa luovaa prosessia ja intuitiivista työskentelymetodia:

Jos olisin saanut rahoittajat taustalleni näyttämisen tarve olisi mahdollisesti saanut minut tavoittelemaan suurempia. Tarvitsen pienen lisäpotkun, jonka paine saa aikaan. Liiallinen paine taas aiheuttaa kykenettömyyden toimia. Olisin ainakin valmistautunut paremmin ja hankkinut teknisiä apuvoimia. Olisin tosin tuottanut kuvamateriaalia jo Suomessa ollessani, eikä se olisi ollut yhtä ainutlaatuista kuin kansainvälisessä vaihdossa syntynyt kuvamateriaali. Eksyessäni Melbournen sivukujille ja pohtiessani eskapismia ja vapautta kuvan keinoin päädyin kuvaamaan vuoristorataa Heinosen runossa *Menneisyyden haamuja*. Runossa *Kymmenen syytä käydä uimahallissa* olen tallentanut pigviinin rituaalitanssin juuri ennen pigviinin kuolemaa. Se ei olisi tapahtunut marraskuisessa Helsingissä. Mitäköhän materiaalia runot olisivat tuottaneet Suomessa? Tuskin alastomuutta symboloivia hiukkadyynejä. Jotain angstisempaa tai inhorealistista. Tylsistyttää jo ajatellakin uimahallin haakeilevia kaakeleita. Runon sisältö ei mielestäni ole melankolinen. Uimahallissa käynti uudistaa ihmisen suruineen.

Vaikka onkin kyseenalaista toteuttaa kulttuurihanke näin päättömästi ja ylimalkaisesti, on minulla kokoajan matkassani punainen lanka. Punaisen langan avulla hanke tulee toteutettua. Ja onhan minulla aina teemat tiedossa, joihin tarttua. Vaikka suunnittelisin, kuinka paljon tahansa tätä prosessia, olisin selvillä tulevista aikatauluista, kohderyhmästä, rahoittajista, jos punainen lanka puuttuu, ei minulla olisi mitään. Mielestäni väkisin tehdyn kyhäelmän tunnistaa. Täytyy luottaa siihen, että punainen lanka ja intuitio toimivat suunnan näyttäjinä. Teoksesta voi aistia sen, onko sisällöllinen osuus tekaistu nopeasti? Miksi toteuttaa hankkeita, joilta puuttuu sielu, jotka jäävät ontoiksi eivätkä synny sisäisestä motivaatiosta käsin vaan ainoastaan ulkoisen motivaation ohjailemina? Kelle tällainen teos tehdään? Silloin taiteen tekeminen muuttuu liukuhihnatuotannoksi.

Päivakirjamerkintöjen pohjalta tehty analyysi: Sisäisellä motivaatiolla ja ympäristön virikkeillä on suuri merkitys luovaan prosessiin. Pohdin ulkoisena motivaation lähteenä rahoittajaa. Rahoittajien puute on ainut tekijä, joka saa miettimään, olisiko kannattanut idea hankkeistaa jo aiemmin. Koen sopivan ulkoisen paineen olevan motivoiva tekijä. Kuvauksesta selviää, että olen saanut tuottaa, mitä itse haluan ja inspiroitunut siitä aidosti. Minulla on alati tietoisuus läsnä prosessissa. Työskentelytapani ei ole niinkään päätöntä kuin itse kuvittelen, vaan intuitiivista. En selkeästi tiedosta vielä muutamaa kuukautta ennen tulevaa esiintymistä kohderyhmää, enkä esiintymispaikkaa. Näitä asioita en ole voinut huomioida. Esiintymispaikan tiedostaminen on olennainen osa performanssin onnistumista.

Potentiaalisia rahoittajia ja muistilista apurahojen hakemiseen

- KULKE (Helsingin kulttuurikeskus)
- Taideapurahat
- Kulttuuri- ja taideyhteisöjen toiminta-avustukset
- Kohdeavustukset
- Lähikulttuuriavustukset
- Kehityshankkeet
- Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus AVEK: myöntää tekijänoikeuskorvauksia audiovisuaalisen kulttuurin edistämiseen. Sen kautta voi hakea opetus- ja kulttuuriministeriön määrärahaa digitaalisen sisällöntuotannon kehittämiseen.
- Suomen kirjastosäätiö: Apurahoja jakaessaan säätiön hallitus on painottanut sitä, että tukea saaneet hankkeet ovat olleet uusia ja kokeilevia.
- Pohjoismainen kulttuurirahasto
- Kulttuuri- ja opetusministeriö
- TE- keskuksat ja työvoimatoimistot
- Uudenmaan taidetoimikunta
- Kulttuurin hyvinvointivaikutusten yhteisöavustukset
- Monitaiteellisten hankkeiden kohdeapurahat
- Suomen Kulttuurirahasto
- Maakuntarahastot
- Samuel Huberin taidesäätiö
- Jenny ja Antti Wihurin Rahasto

Muistilista apurahojen hakemiseen

- Taiteilija- ja työskentelyapurahojen päätöksenteossa otetaan huomioon alueelliset ja kielelliset näkökohdat.
- Huomiota kiinnitetään sukupuolten tasa-arvoiseen kohteluun.
- Vähintään kolmivuotisia apurahoja myönnettäessä etusija annetaan luovan suorituskyvyn jo osoittaneille taiteenharjoittajille.
- Osa apurahoista myönnetään nuorille tai uransa alussa oleville taiteilijoille.
- Tulee vastata kysymyksiin mitä, miten, milloin, missä, miksi, kenen kanssa ja kenelle.
- Hankkeesta tulee laatia talousarvio ja rahoitussuunnitelma ja hakea realistista summaa. Tulee tarkistaa, ettei haettava summa ylitä menoja.
- Vaikuttavia tekijöitä: taiteellisen toiminnan laatu, työskentelyn vaikuttavuus ja merkittävyys. Onko työskentely hyvin suunniteltua ja toteutettavissa olevaa?
- Päätöksentekijä vakuutetaan: mitä arvoa hankkeesta on laajemmalle yleisölle? Millaista taiteellista haastetta tai kehitystä hankkeeseen sisältyy? Millaisia uusia luovia mahdollisuuksia hanke tarjoaa osallistuville taiteilijoille/osanottajille? Kehittääkö hanke siihen osallistuvien osaamista? Pitääkö hanke sisällään uusia ideoita, toimintatapoja ja riskinottoa? Onko hankkeessa yhteistyökumppaneita? Onko hanke hyvin saavutettavissa? Mikä on hankkeen vaikutus taiteenalan kehittymisen kannalta? Onko hanke realistisesti suunniteltu ja toteutettavissa oleva? Käykö hakemuksesta ilmi hakijan mahdollisuudet toteuttaa hanke? Onko apuraha hankkeen kannalta tarpeellinen ja laajuuteen ja aiheeseen nähden sopiva? Onko talousarvio tasapainoinen? Käykö hakemuksesta ilmi hankkeen kokonaisrahoitus?